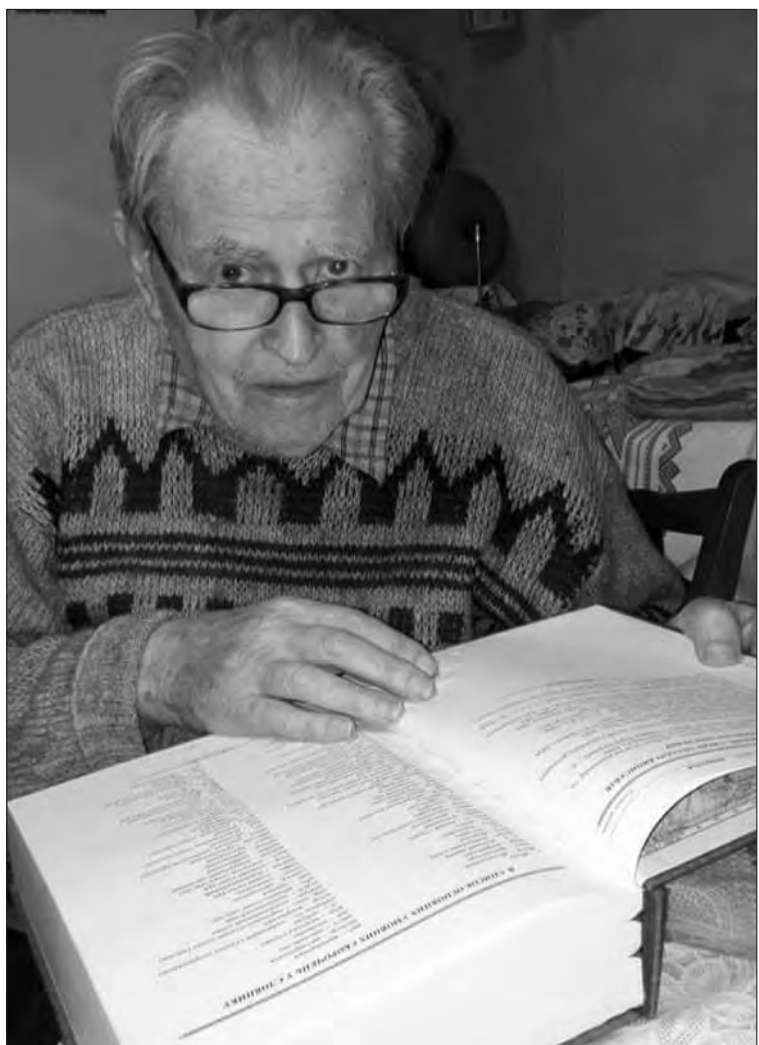
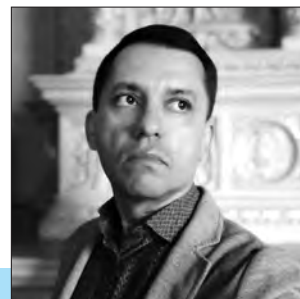

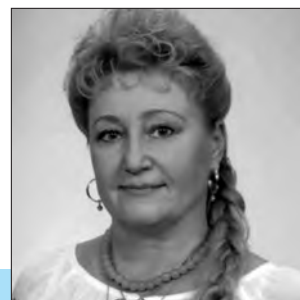

В'ЯЧЕСЛАВ ГУК

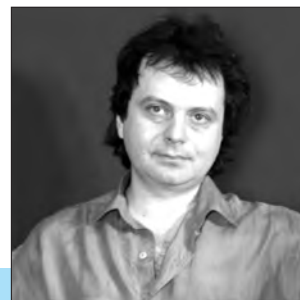
8–9

ГАЛИНА ЛОЗКО

10–11

РОМАН ГРИНЬКІВ

14

Олекса Синиченко: Найщасливіший день у моєму житті!

Говоримо про книгу: Скарбниця української мови. Природа: Словник понять / укладач Олексій Пантелійович Синиченко. – К.: Ярославів Вал, 2021. – 1056 с., іл.

С. Ч.: Що ви відчуваєте, тримаючи в руках сигнальний примірник вашого тезауруса, першого українського тезауруса?

О. С.: Що вам сказати... Коли узяв до рук цей фоліант, то, крім його ваги (а важить він два з половиною кілограми), відчув я несказанну радість. Це, мабуть, почуття батьків, коли уперше візьмуть у руки своє дитя. Гадаю, це найщасливіший день у моєму житті.

С. Ч.: Що спонукало вас узятися за укладання такого словника?

О. С.: Спонукала професійна робота. Працюючи у видавництві “Дніпро” (тоді ще Держлітвидав України), я почав редагувати перекладні книжки – і зіткнувся з проблемою пошуку слова. Бачиш, перекладач ужив не те, невдале слово. Думаєш, чим замінити, а підхоже слово в пам’яті не спливає. І став я розписувати слова на картки та розтасовувати їх за темами, щоб років за два мати собі доброго посібника. А потім захотілося більшого, захотілося такого словника, який би не тільки подавав слова, а й допомагав вибрати з-поміж них те, що в цій мовній ситуації найбільше підходить. Посягнувши на всю лексику української мови, я розписав на аркуші з назвами тем заголовні слова з усіх одинадцяти томів академічного “Словника української мови”. А потім зрозумів, що всіх тем мені не потягти, і обмежився тією лексикою, що стосується природи.

Сосо Чочія, відомий грузинський перекладач, – один із тих, хто належить до кола друзів Олекси Синиченка і хто активно переймався словником від самого початку і до втілення цього проєкту в життя. Саме він приніс Олексі Синиченку сигнальний примірник і був свідком радості автора цієї монументальної праці. Тож скористався можливістю і поставив кілька запитань автору.

С. Ч.: Як довго йшли ви до видання “Скарбниці...”?

О. С.: О, йшов я дуже довго. Цей словник узявся був робити ще в 1958 році, але за видавничою та перекладацькою роботою, за іншими справами зрідка вдавалося викроїти на це годину-другу. А сів посправжньому за цю роботу по виході на пенсію, в 1991 році, встановивши для себе 42-годинний робочий тиждень, а останню крапку поставив в 2015-му. Творення словника затягнулося і через те, що укладачеві треба було підковуватися в лексикографії, шукати й випробовувати методи роботи, затратити силу-силенну часу на підготовку алфавітних покажчиків.

С. Ч.: Олексо Пантелійовичу, ви мені якось розповідали про зарубіжні тезауруси... Розкажіть, чим відрізняється ваш словник понять від зарубіжних тезаурусів.

О. С.: Так, Сосо, вони відрізняються насамперед обсягом. Зарубіжний тезаурус – це звичайна книжка десь на 400 сторінок. А наш – он який томище і охоплює лише природу. У “Тезаурусі англійських слів та виразів”, що уклали Роже, про дощ лише 8 рядків, а в нашому словнику понять гніздо

“Дощ” займає 17 великоформатних сторінок петитом. У них список слів, а у нас і значення слова, і його стилістична характеристика, і частота вживання в художній літературі, і епітети до цього слова, і дієслова, з якими воно сполучається, і приклади використання, і зразки образного змалювання, і фразеологізми та перифрази, загалом майже все про поняття, позначене цим словом. Тут і наука, і поезія.

С. Ч.: Що може дати ваш словник учелеві української мови?

О. С.: Насамперед він збагатить самого вчителя, допоможе йому поглибити своє знання української мови, значно поповнити свій словниковий запас. А головне – у цьому словнику учитель знайде багатий матеріал для побудови цікавих уроків, які б прищеплювали учневі любов до рідної мови, показували її багатство і красу і які, крім того, вчили б висловлюватися не лише правильно, а й красиво, вживаючи епітети, порівняння, фразеологізми тощо.

Спілкувався **СОСО ЧОЧІА**
(продовження на стор. 9)

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДР-ПОУ/ПНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнувся:

Довганюк Ігор Дмитрович – 200 грн

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Українська ідея чи “дім на піску”...

Нещодавно на одному з олігархічних телеканалів, які періодично “підгодовують” суспільство “ведмед-наративами”, колишній “внутрішній” міністр озвучив не таку вже й дивну позицію, що закликала *“припинити дискутувати про національну ідею. Треба зрозуміти, що вона є. Це щасливий українець у багатьох країні. А якщо людина не вірить, що якість її життя буде гідною і буде хоч якось поліпшуватись у найближчій перспективі, — їй нема чого захищати цю державу”*. Отакот! А все інше треба прагматично відкинути, зазначав він. Напевно, не так війна, російська агресія, загроза вторгнення, як запах майбутніх різнобоких виборів спонукають політиків нагадувати тему національної ідеї, котрим вона завжди була чужою. Тому не українська Ідея, яку не терплять, хвилює завсідників телешоу, а рейтинги. Питання, а хто був би “там”, якби вже сьогодні... є головним боєм *народооборонців*.

Ні війна, ні пандемія, ні тарифи не є перепоною для майже щоденного соціологічного бомбування суспільства то про *лідерів-президентів*, то про майбутні парламентські партії, то про нових недоношених “вождів”, які прийшли прямо з телеящиків у паркетні зали парламенту. Причому депутатів на телепосиденьках — табунами, а в сесійній залі Верховної Ради — чортам. Майже сорок днів вакацій і знову карантинні канікули. Б’юся об заклад, що подібного парламенту ніде в світі більше не знайти. Треба ж навчитися отакенному, щоби отримувати *політичний ораз* від нічогонероблення. Зважмо, що ми живемо в парламентсько-президентській республіці, яка до того ж перебуває в стані реальної війни. Цікаво, кого мав на увазі міністр, заявляючи, що *“не потрібно розкачувати човен”*, що *“ми спочатку захистимося, а потім у всьому розберемося”*. Я б це звертання переадресував передусім новим-старим обличчям діючого політикуму. Бо ж не “нацики” чи занадто вже поріділа українська інтелігенція та патріотичні громадські організації *розкачують* ситуацію пропагуванням національних ідеалів.

Тема українськості не є пошанованою в багатьох телестудійних колах, давно ставши неформатною на політичних телешоу, за якими стовбичать насторжені “писки” різношерстих олігархів. А про національну ідею все згадується лише тому, що бояться її, усвідомлюючи, що саме вона і є загрозою для їхнього гріховного владарювання на нашій, Тарасовій, землі. Тому переважно розмірковують публічно не про українську справу, а про себе — *“великих і знаних”*. Інколи, щоби сподобатися, з трухлявих шаф своїх партійок витягуються скелети, про які вже нібито й забули. *Бо хочеться і рибку з’їсти, і кісточкою не вдаватися*.

Так сталося й нині. Минуло 26 років відтоді, як на урочистому засіданні в Паладі “Україна” тодішній президент озвучив, що *“національна ідея не спрацювала”*. Уже тоді багатьом недругам України дуже хотілося, щоби табачникова спроба (на замовлення москвинів) втілити задум її непотрібності для Українського народу стала реальністю. Національна ідея підмінювалася нібито соціальною й мала слугувати тільки невеличкій частці суспільства, точніше — для вузького прошарку

національно стурбованої українськомовної інтелігенції.

Ідея нашвидкуруч (на догоду москвитам, малоросам та злоякісним олігархічним новоутворенням), ні в кого не питаючи на це права, витіснялася ефемерними коротко- і середньостроковими цілями, декларуючи швидке (“уже зараз”) підвищення особистого добробуту громадян та конкурентоспроможну економіку. А в цей час під блискучим омофором щасливої будучини розкрадалися, *“прихватизовувалися”* національні багатства й олігархізовувалося суспільно-політичне життя. Фундаментальні цінності вимінювали, як на блошиному ринку, на буденний крам, тимчасово догоджаючи шлункарським запитам, уподібнюючись за біблейським сюжетом до *“необачного чоловіка, що будує свій дім на піску”*.

Хоча для українців Національна ідея завжди була затребуваною й зрозумілою. Самостійна, Соборна, Суверенна Україна! Єдина, велика й неподільна: від Сяну до Дону! Саме ця Ідея була в основі українського відродження й утвердження Незалежності. З цим жили, за це боролися, вмирили і перемогли батьки-прадіди. Ідея та віра в Україну стали наріжним каменем новітнього національного відродження й державного самоствердження.

Нині вона продовжує визначати стратегію нашого майбутнього. Будь-який український політик, державний діяч, учений чи митець, зігнорувавши її, перетворюється на “ніщо” і звати його “ніяк”. А “постаментом” для їхнього життєпадіння є смітник історії. І так, мабуть, буде з кожним, хто вважає, обдурюючи вкотре народ, що можна стати можливими й щасливими поза національною Свободою. Бо тільки вона народжує високу почуття до свого Роду й Народу, до рідної Землі, до України. Водночас історія не знає й таких прикладів, коли б Народ міг бути єдиним, якщо що правлять не високодостойні провідники нації, а глитаї, нувориші, олігархи, зайди. Тому однією з визначальних аксіом національної ідеї є та, що державна влада мусить здійснюватися найкращими людьми, наділеними високою етичною, політичною, національною культурою.

А тим часом *вороженьки чинять свою волю* (Т. Шевченко) і не воліють бачити державу, яка б опиралася на цінності національної ідеї, на краших. Вони (*вороженьки*) прагнуть “збудувати” таку державу, яку описував свого часу Платон, де завжди *“пануватиме страх, щоб мудрі мужі не прийшли до влади, а були люди жадібні до грошей, як це буває за олігархії, які ревно плекатимуть дикунський культ золота й срібла, обнесуть свої житла мурами, щоб там могли розкішно жити...”*. Минуло 2400 років, а все зле й олігархічне зберігає свою сталість. Представники вже тоді народженого олігархічного устрою, що *“люблять пожити за чужий кошт, насолоджуючись втіхами, втікаючи від закону”* (за Платоном), ніби й понині кричать про ситого, повношлункового українця, якому зовсім непотрібна висока національна ідея, духовні й культурні цінності, а лише матеріальна задоволеність, патерналістські подачки, видовища. Хоча не йому віри, яким способом нагородиться ситий “гастрономічний

громадянин”, будучи убогим рабом поза свободою, цінностями, національною самосвідомістю, позбавлений до того ж бути господарем у власній хаті.

Тому марними є дискусії про зайвість (чи невчасність) жити ідеалами українськості, “переносачи” розмову в ті часи, коли вдосталь буде *“хліба і до хліба”*. Тим паче, немає правди в словах тих, кому сама Ідея не є духовно близькою. Адже неспроста бути її глашатаям, коли вдома з тобою не говорили українською; ти не виховувався українською книжкою, пісню, традицією; батьки не водили тебе малим до української церкви; твоїми героями були чужинці, яких ти вважав “своїми”; нині спілкуєшся з рідними дітками не українською; навіть, працюючи на “державних хлібах”, нехтуєш державною, зате “вічно спраглий” керувати цим народом. Таким для початку раджу — не намагайтесь модерувати, чіпати українську ідею. Не під силу вам, бо чуже. Розумію, що таких чимало. *У всякого своя доля. І свій шлях широкий*.

Але сьогодні ми громадяни єдиної України. Для політичної Нації важливим є не лише поклик етнокрів’я. Потрібен ще й український чин. Бо, скажімо, П. Могила — молдованин, П. Орлик — чех, В. Липинський чи Антоновичі — поляки, проте вони є гідним прикладом великих Українців. І мав рацію М. Грушевський, вважаючи, що *“Українець — це, по-перше, той, хто зроду українцем, родився і виріс з українською мовою на устах і хоче тепер йти спільно зі своїм народом”*. Водночас він стверджував, що *“українець також кожний, хто щиро хоче бути з українцями і почуває себе їх однодумцем і товаришем, членом українського народу, бажає працювати для його добра. Якщо б не був він роду, віри чи звання... Служити їй (Україні), а не обирати, не експлуатувати для себе”*.

Адже нами вже нажито гіркого досвіду тридцятирічної блуканини в позаідейній, позанаціональній державі з назвою “какая разніца”, різномасті влади якої постійно силувалися обмінити ідею свободи на “хліб і кусень сала”, “переконуючи” всіх і вся про вторинність та малозначущість для державотворення української мови, культури, національної пам’яті, історичної традиції, славетних імен національних героїв. Пригадаю як у найскрутніші часи 2014—2015 років російської агресії окремі “патріотичні” політики доводили, що не на часі чіпати антиконституційний, антиукраїнський “закон Ка-Ка”, допоки не виграємо війну, не здолаємо ворога. Але як можна в мертвому, пустинному, чужому й ворожому до українства просторі досягати бажаних перемог. Тим паче, що такі ситуації, вочевидь, як втрати українських земель Криму та Донбасу, мали б уже давно переконати, що там, де “не спрацює” українська ідея, там торжествує зло і ми втрачаємо Україну. Наші біди й проблеми народжуються тому, що не навчені бодай симетрично діяти у ставленні до своїх недругів, опонентів, відкритих ворогів. Як приклад, багаторічна діяльність кремлівської організації *“Россотрудничества”* в

Україні, яка відкрито пропагувала ідеї “руськомірства” (включно до введення санкцій 2021 року), завдаючи значної шкоди національним інтересам української держави. Причому ця двоглова яструбина структура “працювала” в штатному легальному режимі на вул. Борисоглібській у Києві (поруч з Генеральною прокуратурою України) усі вісім років російської агресії. Хоча були давно відомими цілі, методи, виконавці концепції “м’якої сили” Москви в Україні, антиукраїнська налаштованість представництва “Россотрудничества”. Указ Путіна від 2 лютого 2022 року про призначення заступником керівника “Россотрудничества” україноненависниці Поклонської (колишньої “прокурорки Криму”, “депутата” Держдуми РФ) є тому підтвердженням. Оскільки 29 грудня 2021 року СБУ завершила розслідування щодо вчинення нею дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади, посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, державної зради та створення злочинної організації.

Ось такі типи формують сучасну політику організації, для якої в Україні створили майже тепличні умови (в часи війни!), щоби її агенти-пропагандони продовжували руйнувати основи нашої державності й суверенності. Що це? Запізнення, забудькуватість, недоумкуватість чи свідоме потурання ординським злочинам? Беззаперечним є те, що подібна (без)діяльність є неогожою й не може надалі практикуватися у ставленні до власної держави з боку тих, хто несе відповідальність за національну безпеку.

Бо дзеркальний аналіз скоєного в Московії щодо українських організацій та українства засвідчує як про повну здичавість кремлівців, так і про кволість реакції української сторони на очевидні прояви етноцидної політики РФ. Адже задовго до російської війни проти України (2010 р.) Верховний суд РФ ліквідував Федеральну національно-культурну автономію “Українці Росії”; 2012 р. — заборонено Об’єднання українців Росії; реорганізовується Бібліотека української літератури в Москві на Бібліотеку народів Росії; рішенням Верховного Суду РФ від 17.11.2014 р. заборонені організації: “Правого сектору”, “Української національної асамблеї — Українська народна самооборона”, “Української повстанської армії”, “Тризуба ім. Степана Бандери”, “Братства”; 2015 р. — обшук з метою *“виявлення націоналістичної літератури”* в Бібліотеці української літератури в Москві та в помешканні її директорки Н. Шаріної (пізніше осудженої до 4 років ув’язнення); повне закриття (2017 р.) бібліоте-

ки, ліквідація її сайту й передача приміщення Центру розвитку туризму Москви; 2019 р. — Генеральна прокуратура Росії визнає СКУ заборонною організацією на території РФ; 2020 р. — рішення суду про ліквідацію в Омську; 2021 р. — рішення російського суду про ліквідацію “Далекосхідного українського духовного культурно-просвітницького центру “Просвіта”

Окреслене є також тими національними цінностями, що потребують захисту й підтримки. “Нашого цвіту — по всьому світу”. І державна політика підтримки українства (конституційна норма!) має бути всезагальною і глобальною. Не можна очікувати сприятливих *“бутербродних”* часів, коли за українську ідею, яка для нас є щоденним плескітцем, буде “зручно” боротися. Час неблаганний. Зволікання чи ігнорування українськими цінностями, заміна їх *“ливом та футболом”* не призвело, як показує досвід, до цивілізаційних стрибків людського добробуту в Україні. Політика шістьох президентів, двадцятьох прем’єр-міністрів, дев’ятьох парламентів так і не позбавила народ олігархічного впливу на суспільне та державне життя, лише розширивши чорну діру зубожіння в європейському організмі.

За три десятиріччя нами втрачено від 12 до 15 млн громадян, наполовину зменшилася кількість учнів та студентів, а в індексі щастя українці 2022 року входять до списку десяти найнещасливіших націй світу. Причому субсидіальність (правильніше — життєнеспроможність) стягнула майже 2/3 населення. Отож, *маємо те, що маємо*. Викидаючи на узбіччя національну ідею, чомусь “призбули” підгодувати народ.

Таке асоціативне сприйняття сутнісних речей виникло, коли вдивлявся в офіційні обличчя тих, хто на минулому тижні перебував як вищий представник своєї держави в Києві. Різні постаті, традиції, манери й поведінкові норми прем’єрів та президентів Британії, Польщі, Нідерландів, Туреччини, Франції. Безумовно, напруженість міжнародного життя робили ці зустрічі оптимально лаконічними й сухими. Хоча не можна було не помічати, що кожен лідер добре пам’ятав, насамперед, яку державу, історичну традицію, систему цінностей він презентує. У цьому вимірі показовим став дещо імпазантийний бліц-візит британського прем’єра Б. Джонсона в Софію Київську. Справді, таке доволі не часто зустрічається в спресованих офіційних програмах зарубіжних делегацій. Проте, гадаю, що подібне і є найбільш затребуваною дипломатією “м’якої” сили, оскільки саме культура, історія, національна пам’ять сприяють діалогу націй, оберігають світ від остаточної катастрофи. Певен, що прем’єр “відшукував” в історичній святині українців джерела пам’яті і його рідної Англії, не намагаючись бути профранцузьким, прониємським чи проросійським, а лише британським політиком. Значимість у деталях. Інколи стає лячно за “культурність” наших професійних “еліт”. Пригадується нещодавня відеохроніка рестораних гулянь суддів Запоріжжя. Кара господня. Тупоріла шансонна музика москвитів; блатний жаргон; поведінка “сходняка”. Такою ви-

глядає “українська” феміда. І не тільки, якщо послухати оприлюднені записи корупційних оборудок депутатів (*від трухлих до кузьм’яних*), загальна, мовна, громадянська “культура” яких дозволяє думати, що їхня *батьківщина* знаходиться, мабуть, десь у Воркуті, Салехарді, Читі, Улан-Уде, але точно не в Україні. Нічого українського, окрім поцуплених ресурсів.

Крізь цю поведінку й вималюються орієнтири поняття “свого”, “чужого” або інакшого. Вона характеризує своєрідні “соціокультурні відмінності”, які тлумачаться як альтернативні протиставлення культурної, політичної, соціальної, релігійної, мовної, психоментальної природи. Колективне й індивідуальне самопізнання “себе” відіграє ключову роль у формуванні почуття власної гідності, етнокультурного суспільного образу в існуючому світопорядку. Причому ці протилежні образи завжди сприймаються як чужі взірці людського буття. В одних випадках вони є партнерами, друзями, соратниками, “привабливою далечинню”, а в інших – “ворожою чужиною”, загрозою. Так вибудований сучасний світ і кожен обстоє своє. Прив’язання до нації, до національної ідеї є усвідомленим, підсвідомим почуттям приналежності до спільноти, не даючи можливості заховатися за ширмою світового громадянства, загальних клічів відповідальності за людство, малоросійства, подвійної ідентичності.

Тому джерела національної духовності струмують як природний дар у середовищах навіть найменших бездержавних народів. Г. Сковорода говорив, що *“кожен повинен пізнати свій народ і в народі пізнати себе”*. Обстоючи принцип природовідповідності виховання, зазначав: *якщо ти українець, будь ним..., будь поляком, німцем, французом, татариним. Все добре на своєму місці, бо невідірване*.

Мабуть, тому й існують спільні формальні для всіх знаменники, які водночас разюче відмінні. Прапор, Герб, Гімн, Мова, Історія, Традиція і Віра – державні та національні символи кожної із 195 незалежних країн світу, що відображають “інакшість”. Завдяки їм розрізняють не лише зовнішній образ нації, але й окреслюють характер цінностей, місію, сенси майбутнього, поступ держави в цивілізаційному процесі, оберігають атрибути національної пам’яті, формують героїку нації. Майже безпомилково фетиш ідолів та ідеалів визначають сутність державно-політичних систем. Бо якщо за спиною Путіна бовваніє статуетка “Петра”, то очевидно стає сучасна політика Московії. Її стратегію влучно окреслив І. Огієнко, нагадавши про антиукраїнський вислів “ординця-петра” – *“Малую Росію кь рукамь прибрать”*. Чи важко було прогнозувати долю народів, коли “возвеличувалися” й фетишувалися сталінські чи гітлерівські ідоли, чи не зрозуміло куди “ведуть” сучасні диктатори тоталітарних держав. Однак завжди нуртує запитання до своїх. Образи якого ідеалу, яких національних героїв презентують наші конституційні гарантії? На жаль, різних. Залежно від світогляду, політичної кон’юнктури зверхники в когось та “закохуються”. Або в *ніщо*. Самі в себе. Та й чи важливо, на думку владомощців, під чиїми пам’ятниками, під якими назвами вулиць ми *“тусуємося”*. Справді, тусуємося, а не живемо

як гідні громадяни. *Нам хліба дай, а не свободу*. Тривожно, бо від тривоги не рятує *ніщо*сь!

Якось, перебуваючи в Харкові, на зустрічі з курсантами Національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, виникла дискусія навколо питання єдності України. Хто і Що здатні консолідувати Націю? Відповідь не забарилася. Тарас Шевченко! Будитель, Просвітител, Визволитель, Воїн Українського народу, що сотворив велику Національну Ідею, яка стала верховиною народного Духу. **Свою Україну любіть!**

Сподіваюсь, що символ Тараса, його Ідея невдовзі стануть нашим найнадійнішим Оберегом, величним Заповітом, національним атрибутом для Слова і Чину української влади.

Бо світоглядні орієнтири чомусь вийшли з “моди” навіть у багатьох вишах. Пам’ятаю клич низки ректорів – *“політика до університетського порогу!”*. Мабуть, не політика, а політиканство, бо як тоді відбуватиметься громадянське становлення молодих людей. Адже за Аристотилем *усе людське є політичне*.

Однак чимало молоді “виховано” під іншим кутом в уже незалежній Україні. Тому й не дивними є пропозиції щодо нецільності заводити мову про національну ідею українців, якій завжди спільно знаходять заміники уваги. Гляньмо на ситуацію, що склалася (під наглядом державної влади) в двох провідних вузах України: Київський національний університет імені Тараса Шевченка та Національний університет “Києво-Могилянська академія”. Високість місії університету затьмарюють правдиві й неправдиві інформаційні вкиди про секс-скандали, корупційні діяння керівників, фальшування виборів, боротьбу не на життя, а на смерть за солодку владу ректора та інші гнійники в “інтелігентному” середовищі.

Знаменитий заклад – Національний університет “Києво-Могилянська академія”, що виник раніше на 140 років, ніж Московський університет, став предметом конфліктної уваги суспільства. Суперечка торкається не цінностей, освітніх стратегій, конкурентоспроможних (світового рівня) технологій. Сюжети розвиваються в найгірших традиціях нашого новітнього політичного часу. Поламані та викрадені виборчі скриньки, “тітушки”, приниження інтелігенції та студентів, активне “включення” в процес МОНу. Ну гаразд, український державний політиком виявився неповносправним і недієздатним обрати (який рік!) антикорупційного прокурора. Але чому весь цей бруд переноситься в університети, в яких маємо виховувати національну еліту!? Куди йдемо, Україно? Згадується епізод з книги Д. Сміта про В. Черчилля, котрий 75 років тому, виступаючи в Лондонському університеті, сказав про місію університетської освіти наступне: *“Перший обов’язок університету – навчити мудрості, а не професії, сформувати характер, а не просто дати формальні знання”*.

Жаль, що ці істини доходять із великим запізненням, оскільки обличчя університетів віддзеркалює образ суспільства, держави, політики, культури, економіки. Прогрес України однозначно проходить через студентські аудиторії й наукові лабораторії. Тому злочинно, коли доля 15-20 тисяч студентів вишу узалежнюється від керівника, “обраного” в авантюр-

ний спосіб. На що тоді можна сподіватися? Адже коли *дурний піп, то дурна його й молитва*.

Нехтуючи етичними, духовними, громадянськими, соціальними інтересами, відповідальні особи часто прагнуть вийти сухими з води, непокараними, забуваючи, що з води потрібно виходити передусім чистими, відповідаючи за нищість своїх діянь.

Ця асоціальна кадрова “пандемія” проявляється в усіх життєвих сферах. Оскільки й партія, яка підтримує лише власний корпоративний інтерес, або лише “свого” лідера-вождя, а не суспільне благо та загальнонаціональний інтерес, є політично недієздатною і, як правило, руйнує, а не будує державність. І за це слід платити високу ціну. Бо розплата приходить до *“мертвих, живих, ненароджених”*. А тому й головним принципом (як заповіт) для різнорангових політиків, державних сановників є не публічні клятви, а моральне правило, стверджене в Святому Письмі: **“Не клянись неправдиво, але виконуй клятви свої перед Господом”**. Певен, що це застереження з Нагірної проповіді мало хто із сильних світу цього намагається впроваджувати в життя. А жаль. Згадуваний уже визначний британський політик усіх часів у розмові з Г. Гопкінсом, коли під час війни вирішувалася доля людської цивілізації, зазначив: *“Ми не можемо знайти нічого кращого, ніж християнська етика; і чим точніше ми будемо дотримуватися Нагорної проповіді, тим більше шансів, що наші зусилля увінчаються успіхом”*.

Очевидно, для України та західної інтелектуальної цивілізації вища духовна культура є основою співжиття, контактів, діалогу з “іншими” й водночас мірилом нашої справжності в *“словах і ділах”*, коли формуємо, використовуємо владу, творимо політику. І як важливо усвідомити там, “на верхах”, що піраміда влади є пірамідою відповідальності, а не “омріяних” номенклатурних привілеїв. Стає ніяково, коли один з депутатів від групи “майбаха” самоzapевняє, що тут, на “Першому” (7.02.2022 р.) зібралася *“еліта”*, оскільки вони по 3-4 рази обираються в парламент. Смішно, бо за цими кількісними критеріями часто визначають й приналежність до “інтелігенції”, хоча відомо, що вчені ступені і звання доктора, народного артиста, професора ще не гарантують *інтелігентності*. Адже справжнім українським політиком чи інтелігентом може бути тільки той, хто адекватно реагує на **український світ**. Тоді й приходить розуміння, що чим вищий владний шабель, тим важчою має бути етична й громадянська ноша. Україні нині потрібно як ніколи не парадувати *“нових облич”*, котрі розпочали *приватизацію* імення “еліти”, а нові й живі ідеї, жертвна праця та відданість українській справі. Тому наші устремління не до політиків та бездуховної бюрократії, а до української молоді – **єдиного обнадійливого чинника нашої перспективи**. За Багряним, *“у сміливих щастя завжди є”*. Згадуються одушевлені слова Івана Франка, написані майже 130 років тому Агатангелу Кримському. Вони звучать дуже по сучасному, обдаровуючи снагою й життєвою енергією: *“Не обрізуйте себе завчасно! Жийте повним духовним життям, доки живеться, давайте волю своїм поривам, доки вони у Вас молоді, сильні та здорові, доки рвуть Вас вони на загальне, добре діло”*. **Заради України!**

Мустафу Джемілева номінували на Нобелівську премію миру

Польща висунула кандидатуру лідера кримськотатарського народу, народного депутата України Мустафи Джемілева на здобуття Нобелівської премії миру 2022 року, повідомляє агентство “Кримські новини”.

У коментарі турецькому бюро QIRIM.News польський правозахисник Петро Хлебович повідомив, що Мустафа Джемілев був номінований на премію миру віце-спікеркою нижньої палати польського парламенту (сейму) Малгожатою Госевською.

Серед номінантів на Нобелівську премію миру 2022 року – британський дослідник природи Девід Аттенборо, Всесвітня організація охорони здоров’я, лідерка

білоруської опозиції Світлана Тихановська, міністр закордонних справ Тувалу Саймон Кофе і Папа Римський Франциск.

У грудні 2020 року член Меджлісу кримськотатарського народу Абмеджит Сулейманов звернувся до Офісу Президента України з відповідним клопотанням.

Лідера кримськотатарського народу вже номінували на Нобелівську премію миру – у 2009, 2011 та 2015 роках.

Онлайн-диктант кримськотатарською мовою

Щорічний онлайн-диктант кримськотатарською мовою, який відбудеться 21 лютого, у Міжнародний день рідної мови, присвячений першому заступнику голови Меджлісу кримськотатарського народу Наріману Джемлялу, кримськотатарським активістам Асану Ахтемову, Азізу Ахтемову, які позбавлені волі російськими карателями з вересня 2021 року, та – однаковою мірою – всім політичним в’язням і незаконно переслідуваним в окупованому РФ Криму.

Головною метою онлайн-диктанту є не стільки перевірка грамотності кожного з нас (хоча настав час стати більш вимогливими до себе в частині знання кримськотатарської мови), скільки демонстрація загальнонаціонального та міжнародного єднання на захист корінного кримськотатарського народу, що зазнає цілеспрямованих репресій та переслідувань з боку російської окупаційної влади; на підтримку кримськотатарської мови, яка перебуває під загрозою знищення.

Лідери кримськотатарського народу нагороджені державними відзнаками

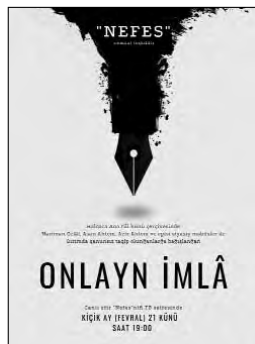
Президент Республіки Польща Анджей Дуда указом від 3 грудня 2021 року “за видатні заслуги у розвитку польсько-української співпраці, боротьбу за права національних меншин і підтримку рухів за незалежність у Східній і Центральній Європі” нагородив високими державними нагородами Польщі:

великим хрестом ордена “За заслуги перед Республікою Польща – національного лідера кримськотатарського народу, народного депутата України Мустафу Джемілева,

командорським хрестом ордена “За заслуги перед Республікою Польща” – заступника Меджлісу кримськотатарського народу Ільмі Умерова,

офіцерським хрестом ордена “За заслуги перед Республікою Польща”:

- члена Меджлісу кримсько-

3 цією метою проведенню громадською ініціативою “Nefes” онлайн-диктанту кримськотатарською мовою будуть надані сприяння та підтримка з боку Меджлісу кримськотатарського народу і Всесвітнього конгресу кримських татар.

Написати диктант можуть усі охочі, незалежно від віку, національності, місця та країни проживання, рівня знання кримськотатарської мови.

Диктант потрібно писати від руки, розбірливо, латиницею або кирилицею (виходячи з ваших сучасних навичок).

Після завершення диктанту його текст організаторами буде опубліковано на латиниці та кирилиці.

Отже, приготуйте заздалегідь ручку та папір: 21 лютого о 19:00 (за кримським часом) у прямому ефірі FB-сторінки “Nefes” з Ак’месджита (Сімферополь) диктант прочитає кримськотатарська поетеса, письменниця Сеяре Кокче.

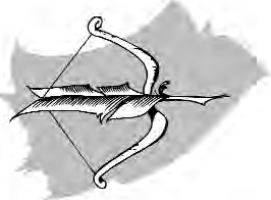
татарського народу, редактора газети “Авдет” Шевкета Кайбуллаєва,

- ветерана кримськотатарського національного руху, політв’язня часів СРСР Сінавера Кадирова.

Від імені Меджлісу кримськотатарського народу та себе особисто вітаю побратимів із заслуженим нагородженням державними відзнаками Республіки Польща.

Одночасно висловлюю вдячність Президенту Польщі Анджею Дуді за високу та гідну оцінку багаторічної правозахисної діяльності та боротьби з тоталітарним режимом СРСР, включаючи підтримку визвольного-національних рухів народів Східної та Центральної Європи, Мустафи Джемілева, Ільмі Умерова Шевкета Кайбуллаєва та Сінавера Кадирова

Рефат ЧУБАРОВ,
голова Меджлісу кримськотатарського народу

Спрощення процедури атестації чи все-таки визнання дипломів “ДНР” і “ЛНР”?

Від імені багатотисячних колективів студентів, викладачів і співробітників переміщених закладів вищої освіти закликаємо вас підтримати нас у нашій боротьбі за збереження цілісності України й не допустити державної зради у вітчизняній освітній галузі.

03.02.2022 року під головуванням Віце-прем’єр-міністра України — Міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ірини Верещук відбулося засідання робочої групи щодо розробки законопроекту, спрямованого на запровадження механізму проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання особами, які завершили здобуття вищої освіти на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей і тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя (після 20 лютого 2014 року) (наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 28 січня 2022 року № 23).

Вважаємо неприпустимим з правового та морального поглядів прийняття такого законопроекту, який буде першим кроком до легалізації всіх установ, що незаконно діють на окупованих територіях, не маючи ліцензій на провадження освітньої діяльності та сертифікатів про акредитацію спеціальностей (освітніх програм), а також порушенням вітчизняного й міжнародного права в галузі освіти, зокрема Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (Ліссабон, 11 квітня 1997 року).

Дати об’єктивну оцінку результатів навчання та періодів навчання особами, які завершили здобуття вищої освіти на тимчасово окупованих територіях після 20 лютого 2014 року, можуть тільки переміщені ЗВО та нау-

Звернення керівників переміщених закладів вищої освіти до органів влади, освітян, науковців, політичних і правових установ та організацій, засобів масової інформації, громадськості

ковці, які досліджують цей процес і володіють інформацією про стан освіти на окупованій території, де ціле покоління молодих українців опинилося поза межами правового й освітнього простору України та стало заручником злочинної пропаганди.

Результатами багатьох наукових досліджень доведено, що за вісім років на тимчасово окупованій країною-агресором Російською Федерацією території цілеспрямовано створено освітню систему як інструмент ідеологічної війни проти України, усередині якої знищено національну, державну, українську громадянську ідентичність; уражено масову та індивідуальну свідомість, трансформовано психіку, погляди, думки, ціннісні орієнтації, стереотипи, поведінку; розпалено ненависть до України, українців і всього українського; спотворено уявлення про історію, культуру, мову українського народу.

Зміст освіти, відображений в

освітніх програмах, навчальних планах, підручниках московських видавництв, що їх завозять з РФ так званими “гуманітарними конвоями”, ґрунтується на постулаті “народ Донбасу” — частина “руського миру” й через заідеологізованість позбавляє молодих людей права на якісну освіту. До навчальних планів уведено антиукраїнські навчальні дисципліни (освітні компоненти) на кшталт “Історії Вітчизни”, яка поєднує історію Російської держави та рідного краю Донбасу, прокремлівські інтерпретує новітню історію України, зокрема стосовно Євромайдану, анексії Криму, російської інтервенції, проголошення так званих “народних республік” тощо; “Початкова військова і медико-санітарна підготовка”, що спрямована на виховання “патріотів ДНР/ЛНР” і розпалювання ненависті до України, її громадян тощо.

У закладах вищої освіти на тимчасово окупованій території

ПРОПОЗИЦІЯ	
до законопроекту, спрямованого на запровадження механізму проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання особами, які завершили здобуття вищої освіти на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей та тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя	
Зміст положення акта	Зміст відповідного положення проекту акта
Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»	
Стаття 7. Забезпечення реалізації прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території, на звітність, пенсійне забезпечення, загальнообов’язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту.	Стаття 7. Забезпечення реалізації прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території, на звітність, пенсійне забезпечення, загальнообов’язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту.
12. Громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території, у населених пунктах на лінії зіткнення, мають право на здобуття або продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету з залученням коштів у гуртожитках на час навчання.	12. Громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території, у населених пунктах на лінії зіткнення, мають право на здобуття або продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету з залученням коштів у гуртожитках на час навчання.
Особи, зазначені в абзацах першого і другого підпунктів, які завершили здобуття вищої освіти на тимчасово окупованій території, мають право на проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, за винятком осіб, які здобули вищу освіту на тимчасово окупованій території початку після 20 лютого 2014 року.	Особи, зазначені в абзацах першого і другого підпунктів, які завершили здобуття вищої освіти на тимчасово окупованій території після 20 лютого 2014 року, мають право на проходження атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Гуртуймося, бо разом ми — сила!

Валентина ЛЕСНОВА, доцентка Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ Луганської обл.

Друзі! Потребуємо підтримки! Коли в 2014 році ми починали все майже з нуля й закликали студентів продовжити навчання в необладнаних приміщеннях, без гуртожитків і технічного забезпечення, але в українському університеті; коли впродовж наступних років ми збирали абітурієнтів з лінії розмежування та з непідконтрольних територій, звідки вони часом виїжджали так само, як і ми в 2014-му, — з-під обстрілів; коли давали освіту тим, хто приходив до нас із “гарячих” точок, де боронив кордони України, і тим, чий батьки загинули в тих “гарячих” точках, — чи могли ми собі уявити, що влада намагатиметься протягти законопроект, яким зрадить всіх нас?!

А що думаєте з цього приводу ви, Володимир Зеленський, Денис Шмигаль, Ірина Верещук, Олексій Данілов, Андрій Вітренко, Олег Шаров, Сергій Гайдай? Якщо сьогодні пропонують визнати результати навчання в закладах освіти невизнаних “республік”, то що буде наступним кроком?

Колеги-переселенці, Андрій Фоменко, Анна Скорофатова, Анна Овчаренко, Галина Щука,

Олена Горошкіна, Олена Бровко, Радіон Никифоров, Тетяна Шестопалова, Ірина Шандра, Інна Сташевська, Ірина Недайнова, Нелля Корнієць, Сергій Смирнов, Юлія Овчинникова, схоже, у нас знову починається 2014-й...

Мусимо вистояти. Не мовчімо! Гуртуймося, бо разом ми — сила!

Реінтеграція потрібна. Але лише після деокупації

Вікторія АМЕЛІНА, письменниця, організаторка Нью-Йоркського літературного фестивалю на Донеччині

Підтримую викладачів та студентів справжніх ЛНУ та ДонНУ. Зазвичай все аналізую і намагаюся діяти й писати раціонально та самостійно. Але тут дозволю собі відступити від правила.

У 2015-му після читань на вінницькому фестивалі “Intermezzo” до мене підійшли дівчата з Донецька. Вони приїхали до Вінниці на сесію — приїхали через блокпости, ризикуючи. Їх вразило моє оповідання про місто в облозі, вони вирішили, що я теж із Донецька.

У 2017-му я познайомилася з викладачками Луганського національного, які створили в Старобільську чудове освітнє та культурне середовище. Покинувши свої затишні квартири, ці пре-

красні науковиці мусили жити в кімнатах гуртожитку в Старобільську, як юні студентки. Вони роблять цікаві освітні проекти, а ще — їздять на концерти класичної музики в Сіверськонецьк (поки я часом лінуюсь дійти до філармонії).

Ми давно не бачилися, бо так склалося, що я зараз більше по Донеччині, але ЛНУ завжди в моїх думках. І куди б я не поїхала — до мене на виступи приходять викладачі-переселенці з Луганська.

Тому я дозволю собі не аналізувати детально пропозицію пані Верещук щодо визнання дипломів з ОРДЛО. Я просто покладаюся на думку своїх посестер і побратимів з Луганщини та Донеччини.

Реінтеграція потрібна. Але, по-перше, після деокупації. А, по-друге, не так, щоб ті, хто не зрадив і боровся, вкотре вивчили, що в цій країні цінується пристосуванство і неспротив будь-якій окупаційній владі.

Наступний крок — капітуляція перед Росією?

Олена БОНДАРЕНКО, громадська та політична діячка, журналістка

На знімку — “диплом”, який нинішня влада в Україні воліє легалізувати.

отримали дипломи та наразі навчаються тисячі російських громадян, представників збройних сил Російської Федерації, та українських громадян, членів незаконних збройних формувань, які вже скоїли військові злочини й продовжують щодня вбивати українців, зокрема студентів наших університетів з числа військовослужбовців — учасників бойових дій.

На основі зазначеного вважаємо єдиним законним шляхом здобуття української вищої освіти якісну й повноцінну освіту в ЗВО України на основі вступу через освітні центри “Донбас — Україна”, “Крим — Україна” та (або) отримання державних документів про повну загальну середню освіту за екстернатною формою навчання і складання ЗНО, а правовою базою визнання результатів навчання — стандарти вищої освіти, ліцензії на провадження освітньої діяльності, сертифікати про акредитацію спеціальностей (освітніх програм), Конвенцію про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (Ліссабон, 1997 р.).

Прийняття Пропозицій до законопроекту щодо визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання особами, які завершили здобуття вищої освіти на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей та тимчасо-

во окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя після 20 лютого 2014 року, вважаємо початком визнання терористичних організацій “ЛНР” / “ДНР”; проникнення на територію України осіб-членів незаконних збройних формувань; поругою над пам’яттю близько 15 тисяч українських громадян, які загинули, відстоюючи суверенітет і незалежність України; зрадою науково-педагогічних працівників, співробітників і студентів переміщених закладів вищої освіти, які залишилися вірними Україні та показали всьому світу приклад мужності й героїзму в боротьбі з агресором, вихованні нового покоління українців на Сході України, захисту найвищих національних цінностей — свободи, незалежності, суверенітету, демократії, освіти й науки!

Рада керівників переміщених ЗВО наголошує, що в Україні створені всі необхідні умови для отримання освіти громадянами України, які проживають на території ОРДЛО, і виступає категорично проти всіх спроб легалізувати діяльність терористичних організацій, маскуючи це турботою про наших співгромадян.

Колективи викладачів і студентів переміщених закладів вищої освіти

Внаслідок окупації частини мого рідного Донбасу Росією та її найманцями з’явилися не лише “переміщені особи”, а й переміщені виші. Один із них — Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Важко навіть уявити, як українські патріоти й патріотки разом зі своїм університетом виїздили буквально з-під обстрілів. Як у невеличкому місті Старобільську разом із врятованим університетом починали все з нуля. Необладнані приміщення, відсутність гуртожитків, м’яко кажучи — недостатність технічного забезпечення... За словами доцентки кафедри української філології Валентини Леснової, абітурієнти і студенти — не лише з українських, а й з непідконтрольних територій, і з лінії розмежування. Тут отримали і отримують освіту діти, чий батьки загинули, боронячи Україну, та й самі захисники України, що прибули на навчання просто з фронту.

Поза сумнівом, у стінах вишу не лише навчають за українською програмою, а й виховують молодих людей у любові до України, її мови, історії, культури.

І от — грім просто неба! Третього лютого 2022 року під головуванням віце-прем’єр-міністраки — міністерки з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ірини Верещук засідає робоча група з розробки законопроекту, скерованого, говорячи просто, на... визнання документів про вищу освіту, отри-

маних після 20 лютого 2014 року на територіях “ДНР”, “ЛНР”, а також у анексованих Криму та Севастополі.

Тим часом “вищі навчальні заклади” недореспублік пройшли або проходять акредитацію в Росії, аби отримати право видавати дипломи російського зразка. Може, пані Верещук, і ці дипломи одразу визнаємо? А ще у тому ж таки Луганську — “столиці ЛНР” — не обов’язково навіть навчатись у виші. Можна все “порішати” на сайті. Може, і ці — “на самому нинішньому, подлітньому бланке” — узаконимо?

“Щоб не плакати, я сміюся”...

Жахливе, неймовірне приниження для всієї української освіти. Ще один крок до втрати нашої незалежності.

Оскільки (якщо допустимо) спочатку будуть легалізовані документи про освіту в установах, які діють на окупованих територіях без жодних ліцензій (до того ж які стали справжнім осердям ідеологічної та пропагандистської війни проти України).

У такий спосіб легалізуються самі ці установи.

Наступний крок, вочевидь — визнання так званих “ЛНР”, “ДНР” тощо.

І останній крок — повна капітуляція перед Росією.

Чи не так, пані й панове із “зелентрасту”?

З відкритих джерел

Петро ШВЕЦЬ,
журналіст, член НСЖУ

Як мову українську упокорювали

У 1930-х роках у Римі на міжнародній конференції мовознавців українську мову визнано однією з наймелодійніших у світі. Після італійської вона визнана другою в Європі за милозвучністю.

Проаналізована японцями за допомогою комп’ютерних методик українська мова увійшла до першої п’ятірки за багатством і красою. Вона занесена до числа двадцяти найважливіших мов світу, про що повідомляє спеціальне табло в Паризькій Академії наук.

Науковці аргументовано доводять, що українська мова — одна з найдревніших мов світу, нею спілкувалися наші предки, які проживали упродовж століть на території теперішньої України — до Трипілля, після нього, в часи Київської Русі й дотепер.

Українське слово набирало сили на пергаментях Нестора-Літописця, відточувалося у творах Григорія Сковороди, Івана Котляревського. Ми завдячуємо Тарасові Шевченку, Лесі Українці, Іванові Франкові та багатьом іншим сподвижникам, які оберігали і зберегли українську народну мову.

Незважаючи на утиски, пригнічення з боку Росії впродовж тривалого часу українська мова збережена, розвивається, хоча боротьба за неї триває досі.

Відомий мовознавець, доктор філологічних наук Анатолій Погрібний зауважував: “Не покладаймося на утвердження мови на різні програми, спеціальні товариства й комітети та й навіть на значні кошти. Потрібне щонайперше інше — елементарний чин кожного, кому Україна дорога. Зробити ж власний чин для української мови — то означає найпростіше: без жодних комплексів, упевнено та самошановливо повсюдно нею спілкуватися. У принципі, на такий чин здатен кожний” (1).

Іван Франко стосовно мови говорив: “Здається, що таке рідна мова? Чим вона ліпша для мене від усякої іншої і що мені вадить при нагоді замінити на всяку іншу?.. А тим часом якась таємна сила в людській природі каже: Pardon, ти не маєш до вибору, в якій мові вродився і виховався, тої без окалічення своєї душі не можеш покинути, так як не можеш замінитися з ким іншим своєю шкірою...” (2).

Сусідня держава, починаючи з XVI століття, а пізніше Петро I, Катерина II та інші правителі російської імперії українську мову жорстоко репресували. Перекручувалися її походження та розвиток як головної ознаки нації.

Покоління українців не знали правди про історію української мови. Учені підраховували, що російська імперія застосовувала репресії до української мови більше ста разів — у різних циркулярах, указах, постановках, що ухвалювалися як державою, так і релігійними структурами.

Ще 1626 року Київський митрополит одержав наказ Синоду з Москви позбирати з усіх церков України книги старого українського друку, а замість них завести московські видання. У 1627 році московський цар Олексій Михайлович указом звелів книги українського друку зібрати і на пожежах спалити. У тому ж таки сторіччі вводилася цензура для “изданий малорусской печати”, наказувалося виривати з українських книжок аркуші “не сходные с книгами московскими”, заборонялося привозити українські книжки до Москви.

У Москві було спалено “Учительське євангеліє” Транквіліона Старовецького та інших авторів,

“Катехизис” Лаврентія Зизанія-Тустановського, учинена анафема на книжки С. Полоцького, П. Могили, К. Старовецького, І. Галатовського, Л. Барановича, А. Радивіловського, І. Славинецького.

1709 року Петро I заборонив друкування книг українською мовою, скорочено кількість студентів Києво-Могилянської академії з 2000 до 161, а 1720 року Петро I наказав: “В Киево-Печерской и Черниговской типографиях вновь книг никаких не печатать... старые книги справлять прежде печати, дабы...особливого наречия в оных не было”. У тому ж році він видає указ київському губернаторові князю Голіцину, щоб “...во всех монастырях, остающихся в Российской империи, осмотреть и забрать древние жалованные грамоты и другие куртиозные письма оригинальные, а также книги исторические, рукописные и печатные”. Чернігівська друкарня згодом була розформована і вивезена до Москви, аби не друкувала українських книжок.

Катерина II в 1753–1763 рр. забороняє викладання українською мовою у Києво-Могилянській академії, у 1765 році — ліквідує козацькі школи на Слобожанщині. У 1811 році Києво-Могилянська академія взагалі закривається. Цариця, причетна до таємної інформації, знала, що слов’яни за багато тисяч років до Різдва Христового мали свою писемність, але робила все, щоб про це забули, і нищила все українське. У 1785 році вона наказує в усіх церквах імперії правити російською мовою, закриває школи, в яких викладають українською, ліквідує недільні школи.

Серед інших імперських протиукраїнських заходів — встановлення доплати російським чиновникам за русифікацію України, закриття “Просвіти”, ухвалення валуєвського (1863) та емського указів (1876). У 1903 році було навіть заборонено користуватися українською мовою на відкритті пам’ятника Котляревському в Полтаві (3).

Переслідування української мови продовжувалося і за радянської влади. Тоталітарний режим приховував думки та праці українських учених стосовно мови

М. Грушевського, М. Костомарова, О. Потебні, А. Кримського, оголошував їх ідейно шкідливими, “націоналістичними”, ворожими. У 1929 році арештовано українських науковців і представників духовенства. Їх замінили російськомовними. З 1930 по 1937 рр. ліквідовані всі українські школи, середні спеціальні та вищі навчальні заклади і факультети, закриті газети та видавництва на Кубані, в Сибіру, на Далекому Сході та інших землях, заселених українцями. Імперія вдавалася не лише до харчового, а й до мовного голоду, аби знищити все українське.

Навіть після здобуття Україною незалежності робляться спроби, звичайно, під прикриттям і з прихованим “позволенням” сусідньої путінської імперії, надати російській мові статус державної. Не без російськомовного підґрунтя вчинена анексія Росією Криму, йде війна на Донбасі.

Проте мовна ситуація поволі змінюється.

Багато зусиль доклали до вивчення основних характерних рис української мови українські науковці. Зараз українська мова, як і походження українців та формування української нації, досліджуються в усіх аспектах.

Особливий внесок у дослідження української мови зробив професор Костянтин Тищенко. Його перу належить низка публікацій про всеслов’янськість мови українців. Учений розглядає риси внутрішньої будови української мови у зв’язках з іншими слов’янськими мовами, створив кілька картосхем поширення мови, порівняльних таблиць, зведених матриць, що підтверджують спорідненість української мови з багатьма іншими слов’янськими, визначають справжнє місце української мови в колі слов’янських мов.

Професор К. Тищенко вивів 40 особливих рис звукового складу української мови, стверджує, що “Десятки міжслов’янських зв’язків української мови означають, що вони були започатковані в часи, коли всі слов’янські мови перебували у стані схожих між собою діалектів” і що “факти суперечать твердженням про особливу близькість української мови до російської” і “українська мор-

фологія схожа на російську, яка, однак, не має саме тих яскравих рис, що є в інших слов’ян”, “російська літературна мова має збіг з українською у 8 із 40 фонологічних рис. За рештою 32 ознаками з 40 українська мова відмінна від російської”, “справжня”, “жива” українська мова ніколи не була відгалуженням російської мови” (4).

На його особисте переконання, із заснуванням київським князем Юрієм Долгоруком Москви стародавня українська мова, яку в Новгород та його околиці привезли переселенці з Київської Русі, змішалася з місцевими говірками і потрапила в Московське князівство, яку вже Петро I назвав, як і державу, російською. Хто ж тоді мати, хто ж тоді батько, хто є старшим братом?

Професор М. Фаснер опублікував дослідження московської мови, де значиться, що з 10779 російських слів, вміщених у 4-томній етимології О. Трубочова, 29,55% — українського походження (майже третина), 0,8% — загальнослов’янського і 0,9% — російського, тобто московського, а 58,3% слів є запозиченнями з інших європейських мов (5).

А ось твердження вченого Григорія Півторака: “Шукаючи прадавні корені української мови, не можна ігнорувати того безумовного факту, що українці — частина слов’янського світу, а українська мова — одна із слов’янських мов... Отже, розглядати історію українців та української мови поза часом і простором та поза історією слов’янства взагалі означає відриватися від наукового ґрунту і літати в хмарах мрій і вигадок” (6).

Ще в 1880 році вийшла окремою брошурою праця Михайла Красуського “Древность малороссийского языка”. Як і багато інших, вона забута й недоступна з відомих причин. Але в 1991 році в науково-популярному журналі “Індо-Європа” (частина перша) цю працю оприлюднено в перекладі українською. М. Красуський пише: “Займаючись довгий час порівнянням арійських мов, я прийшов до висновку, що українська мова є старшою не лише за всі слов’янські, не виключаючи так звану старослов’янську, але й за санскрит, давньогрецьку, латину та інші арійські (індоевропейські). Та між тим українська мова до цього часу немає навіть впорядкованого словника”. Дослідник детально наводить конкретну схожість багатьох українських слів з іншими слов’янськими мовами. А назви чисел взагалі схожі в багатьох мовах, навіть у тих, які досить віддалені від слов’янських коренів (7).

Григорій Квітка-Основ’яненко ще раніше, в 1841 році, написав (у листі до А. Красуського): “Коли українські молоді пись-

менники зможуть, то вони доведуть, що московська мова є лише дикунською говіркою, порівнюючи її до мови української. Коли вони повитягають з московської мови все українське, то найзапекліший московський шовініст буде змушений визнати жалюгідне убожество московської говірки супроти української мови” (8).

Доктор філологічних наук, професор Іван Юшук уклав і видав “Словник української мови VI століття” (9). Його праця розвіює стереотипи стосовно близької спорідненості української і російської мов та старшинства останньої. Беззаперечними фактами є те, що українська мова є насправді дуже древньою. Прадавні початки української мови простежуються у книзі Станіслава Губерначука “Українська мова і санскрит (вибіркове представлення спорідненостей)”, що видана у 2018 році (10).

А. Погрібний сказав: “Народ творить мову, але мова, у свою чергу, формує націю. З допомогою своєї мови мусимо стати сильними” (11). І маємо стати!

Серце радіє, коли з вуст дітей, молоді, старожилів чуєш щире українське слово, і прикро, коли народний депутат, чиновник, зарозумілий обиватель не виконує закон про мову, часом навіть пишається цим.

Нині стало потребою говорити українською, стало навіть модним спілкуватися нею. І цю українську потребу вже ніщо не зрушить з місця.

Бо є Україна, є український народ і його мова — була, є і буде!

Література

1. А. Погрібний. Я говорю українською. — К.: Товариство “Знання України”. 2006. — С. 161.
2. І. Франко. Мозаїка. — Львів, 2001. — С. 265.
3. П. Т. Пасимок. Хронологія нищення російською імперією української мови (Чи є російська мова руською. Збірник статей з порівняльною характеристикою). — К.: Український прорив, 2012. — С. 16-30.
4. К. Тищенко. Всеслов’янськість мови українців. — Український тиждень. 2012, № 39 (56), 28 вересня — 4 жовтня. — С. 22-58.
5. М. Фаснер. Исследование русского языка. — Вопросы языкознания, 1957, № 5. — С. 67.
6. Г. Півторак. Українці. Звідки ми і наша мова. — К.: Наукова думка, 1993. — С. 4-5.
7. М. Красуський. Давність української мови (переклад з російської) / Чи є російська мова руською. Збірник статей з порівняльною характеристикою. — К.: Український прорив, 2012. — С. 91-92.
8. Там само. — С. 2.
9. І. Юшук. Словник української мови VI століття. — Львів: Астролія, 2019. — 496 с.
10. С. Губерначук. Українська мова і санскрит (вибіркове представлення споріднених слів). — К.: Фенікс, 2018. — 352 с.
11. А. Погрібний. Я говорю українською. — К.: Товариство “Знання України”, 2006. — С. 162.

Максим ДОРОФЄЄВ,
Січеславська “Просвіта”

З цієї нагоди в Січеславській “Просвіті” відбувся просвітнянсько-літературний захід, що мав символічну назву “Княжі іменини”, бо, як відомо, Євген Маланюк серед решти своїх найменш і регалій мав ще і титул “Князя Духу”, а Оксана Лятуринська давно вважається Княгинею української духовності.

Тож Князь мав 125-річний ювілей, а Княгиня — 120-річний.

Вечір ініційовано і підготовлено партнерами Січеславської “Просвіти” — Літературним Клубом СвітоГЛЯД за ідеологічної підтримки Центру імені Дмитра Донцова — Дніпро, бо і постать Маланюка, і постать Лятуринської розглядалися як у площині культурно-літературній, так і в ідеологічно-виховній.

Стежками волинських лісів ми блукали разом із Оксаною Лятуринською, де з дитинства вона увібрала в себе кровно-духовні традиції лицарської Волині, їхнє свободне, кришталеве повітря і запах рідних трав і квітів, переплетіння вірувань і легенд, дохристиянських обрядів і давньоруських звичаїв. Як писав про Оксану Маланюк:

*Аж пуця зашумить волинська,
Й на оксамит і златоглав
В сап'янях легких Лятуринська
Виходить годувати пав.*

Гуркіт гармат, постріли рушниць і дзвін шабел супроводжували Маланюківські кроки до народження свідомого українця-воїна. Національно-визвольна боротьба за Самостійність України породила і великого борця, і великий смуток після невдачі 1920 року:

*Не забути тих днів ніколи:
Залишали останній шмат.
Гуркотіли й лаялись кола
Під утомлений грім гармат.*

*Налітали зловісні птахи,
Доганяли сумний похід,
А потяг ридав: На Захід...
На Захід... На Захід...
І услід — реготався Схід.*

*Роззявляв закривавлену пащу.
П'яний подих нудив, як смерть.
Де ж знайти нам за Тебе кращу
Серцем, повним Тобою щирсть?*

Пізніше, коли волею долі та обставин і Лятуринська, і Маланюк опиняться, як і тисячі інших українців, на чужині (Каліш, Варшава, Прага тощо), коли вони матимуть знайомство не лише поміж собою, а й входитимуть до блискучого грона поетів-вісниківів (т. зв. “празька школа”, назву якої заперечив не лише основний ідеолог культурного феномену “пражан” Дмитро Донцов, але й сам Маланюк!), що найбільше творила у міжвоєнну добу — 20-40 рр., яка була розсипана діамантами Музи і Генія сторінками, передусім, донцовського

“Княжі іменини” в Січеславській “Просвіті”

1 лютого культурна Україна мала подвійну нагоду для святкування: цього дня народилися великі українські прозаїки і поети Євген Маланюк і Оксана Лятуринська.

Літературно-наукового-вісника, пізніше — Вістника: Дараган, Ольжич, Маланюк, Теліга, — Стефанович, Мосендз, Лятуринська, Липа, Клен, Бабій, Ливицька-Холодна — ці імена-стяги несли в собі прагнення віднайти рецепт одужання від антинаціонального удару, що вони всі зазнали і про який так сказав Маланюк: “Хто пережив страшну операцію розриву з живим тілом Батьківщини, хто відчув пекучий брак Батьківщини, як вічно роз’ятрену рану, хто задихався в чужім повітрі, в чужім підсонні, під чужим небом, той зрозуміє, про що іде річ і той собі легко може уявити ту психічну “травму”, що спричиняє появу поета...”

Для воїна світла Євгена Маланюка зовсім непросто було змінити стилет на стилос — після перших спроб редагування часопису “Веселка” і публікацій в ньому своїх поезій і публіцистичних статей (“Ідеї і дії”, 1923 р. — блискуча аналітика причин поразки національно-визвольних змагань в контексті світоглядному, ідеологічному) він розпочинає багаторічну співпрацю з Вісником і вже в 1925 році виходить перша його велика поетична збірка “Стилет і стилос”, а наступного року він надішле своє велике апостольське “Послання” на Велику Україну до збольшевиченого, атеїстичного Києва:

*Христос не мрія й не мара
Чи Нестерова чи Толстого,
(Блюзнірство пензля і пера), —
Христос — то чинна путь до Бога, (...)*

*Це не в'язничий рай рабів,
В кастратній рівності — отара, —
Ні, це в блакить готичний спів,
Це — творчість, мужність, слава й кара.
Так. Кара. Бо не мертвий “мир”,
А чинний “меч” на землю дав Він:
Здолавши ніч, з хаосу тьми
Йде день в багрянородній славі.*

Страшенний комуняцький галас і таврування “Ворогом народу”, “фашистом” лише підтвердили влучність поетичного пострілу Маланюка проти нової “імперії зла”.

Оксана Лятуринська мала більш різнопланові таланти, аніж її “поетичний товариш” Євген Маланюк. Вона пише, малює, ліпить Україну — вона письменниця, маляр, скульпторка. Вона творить красу за змістом і формою.

Перша її збірка “Гусли”, яка вийде у 1938 і друга “Княжа емаль” (1941) одразу змусять зрозуміти талант і геніальність її, як поетки, що володіє власним стилем.

“Національний стиль — те найтрудніше й найконечніше завдання синтезуючого українського творчого процесу сучасності — тріумфує на скупих сторінках скромної книжечки Лятуринської у кожному рядку” (Маланюк).

*Устами славлена
стріла стужавлена.
Хвалена, хвалена,
в отруті калена!
Стріла окрилена,
стріла доцлена.
Кров'ю гартована*

*За око — враже око,
оселя — за оселю!
Благословляйте келих,
де хміль нуртує соком!*

*За око — враже око!
Одному з двох упасти.*

*Рука тверда, гранчаста,
ніж гострий та широкій.*

Друге видання збірки “Княжа емаль” (1955) містить дві попередні: Гусли і Княжа емаль і цілком нову збірку “Веселку”. Цей триєдиний поетичний доробок стане вершиною її поетичного Олімпу.

На чужині і Маланюк, і Лятуринська проведуть більшість свого земного шляху — відірвані війнами і політичними режимами від Батьківщини вони сумуватимуть за Україною усе своє життя. Емігрантське життя не було для них щасливим. Згадаймо емоційний крик Маланюка в шоденнику: “ТУТ квіти не пахнуть!” і філософську потужну поему “Сронім” Лятуринської з її: “Батьківщина може бути лише одна!”

Втомлена від чужини письменниця, вже смертельно хвора, коли вже зовсім віршів не писала, все-таки віднайде духові сили на поетичну віддачу віршем “На далеку дорогу Євгену Маланюкові”:

*Він з роду воїн був
і не відклав присвятний пояс,
і не згасив у серці
“іскри золотої”:
онукою ж Дажбожичевим пращур слав!
Він з роду воїн був. Зламавсь стилет.
Зламавсь стилет — схопив він стилос. —
Складіть йому “вінець життя”
“вінець життя”,
“лице Зорі” — “цар-зоре-цвіт”!
А побіч, побіч покладіть
той зламаний, той зламаний стилет!
для свідчень, свідчень Вартовому —
“Товаришу милому Зорі”...*

У Січеславській “Просвіті” цього вечора було багато високих слів, на які заслуговують наші духовні провідники, наша “княжа верства”. “Це ще не лет, але вже наступ”, як віршував Майстер. Саме про таких людей, про таких майстрів писав потужний Донцов називаючи їх кастою “луччих людей” України.

Лише одне болюче запитання залишилося у наших відвідувачів: чому ж саме “луччих людей” у нас так мало знають і чому їхні духовні заповіді, культурні дороговкази так мало друкуються в сучасній Україні?

“Просвіта”, здається, отримує нові виклики й завдання, бо держава поки що бореться за український “шлунок”, а не українську душу.

Ярослава РІЗНИКОВА,
лауреатка премій ім. Г. Сковороди
та І. Франка

4 лютого в Одеській обласній універсальній науковій бібліотеці (директорка — Юліанна Амелюченко) вперше вручали Літературну премію для молодих поетів імені славного одесита Валентина Леонідовича Мороза (31 січня 1938 — 30 січня 2013) — поета, журналіста, лавреата Республіканської премії ім. П. Тичини (1993) за книгу “Осінній сад”; обласної премії ім. Е. Багрицького за книгу “Ми земля”; муніципальної премії ім. К. Паустовського (2005) за книгу “Дорога в осінь”.

Лавреаткою премії В. Мороза та власницею 20 тис. грн стала Ірина Лазоревич — аспірантка кафедри культурології, релігієзнавства та теології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, родом з смт. Брошнів-Осада Івано-Франківської області.

Саме за її збірку поезій “Тону.Ти” проголосувала більшість членів журі, до якого ввійшли: Дмитрієв С. В. — голова Одеської обласної організації НСПУ (голова комісії); Попова Д. Ю. — філолог, бібліотекар Одеської обласної універсальної наукової

Слово Валентина Мороза житиме!

бібліотеки ім. М. Грушевського (секретар комісії); Радковський О. В. — перший заступник голови Одеської обласної ради; Рутківський В. Г. — поет, прозаїк, публіцист, лавреат премій ім. Т. Шевченка, імені Лесі Українки, ім. Миколи Трублаїні; Могильницька Г. А. — поетеса, публіцистка, лавреатка премій ім. В. Стуса, ім. І. Калинець; Стриженюк С. С. — поет, прозаїк, публіцист, лавреат премії ім. К. Паустовського, Всеукраїнського конкурсу “Коронація слова”; Бірюкова І. О. — генераль-

ний директор Одеської національної наукової бібліотеки; Ковбасюк Д. І. — депутат Одеської обласної ради; Божко Г. І. — провідний науковий співробітник Одеського літературного музею.

Безмежно рада, що премію вручено, що ця подія відбулася, що у кожного з нас з’явився ще один привід, вчитуючись в поезію молодих, перегортати книги Валентина Мороза й вслухатись в його поетичне слово — інколи кришталево-ніжне, а інколи розпачливо-судомне! Як-от:

*Як дерево з оберткою корою
стою опівночі я сам перед собою...
або
Моя душа — мов пташка на долоні.
Куди літала, душе?... А вона
Крильми тріпоче — тиха і смутна.
Вся ще не тут, а ген на оболоні...*

Переконана, що його душа перебувала серед славного гурту, що зібрався для вручення премії, й раділа, адже Валентин Мороз так любив працювати з молодими, давав багато цінних порад! Серед основних

вимог до майбутніх поетів він називав відповідальне ставлення до слова, необхідність постійно збагачувати поетичний словник, вдосконалювати техніку віршування. Неперевершеною школою майстерності вважав щоденне читання найкращих зразків поезії та прози: “Начитайтесь — і відчуєте флюїди в серці, потяг до поезії”.

А ще Валентин Мороз застерігав:

Не кожна людина, що видала книгу віршів, — поет...

Не кожен поет, що видав книгу віршів, — людина...

Не кожен вірш, надрукований в книзі, — поезія...

Широ вірою, що й цьогогорічна лавреатка Ірина Лазоревич, як і всі, хто в майбутньому удостоїться звання лавреата премії імені Валентина Мороза, будуть справжніми поетами і людьми, які через справжню поезію говоритимуть з нами та робитимуть наш світ кращим, ніж він є.

Довідково. Літературний конкурс імені В. Мороза засновано відповідно до рішення Одеської обласної ради від 22 вересня 2017 р. “Про заснування літературної премії ім. В. Л. Мороза для молодих письменників за внесок у розвиток української літератури”.

“Нам совість забути про славу Героїв не дасть...”

У Чернівецькому обласному меморіальному музеї Володимира Івасюка у проєкті “У ритмі серця пульсує Майдан” вшанували пам’ять Народного Героя України Владислава Віталійовича Трепка (1986–2015), українського лікаря, лейтенанта медичної служби, військового хірурга.

Олена ЛОГІНОВА,
м. Чернівці

Владислав Трепка нагороджений орденами “Народний Герой України”, Богдана Хмельницького III ступеня за особисту мужність і героїзм, виявлені в захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій професії, медалью “На славу Чернівців”, відзнакою за професіоналізм та милосердя в медицині — орденом Святого Пантелеймона.

Народився Владислав у Чернівцях, у багатодітній родині вчителів. Батько (колишній військовий, викладач фізики) та мати (англійський філолог) на той час вже виховували старших доньку та сина. Згодом у Влада з’явився ще один брат. З дитинства багато читав. Захоплювався музикою, історичною літературою та археологією.

Після закінчення школи навчався в Чернівецькому державному медичному коледжі, потім — у Буковинському державному медичному університеті. На час початку АТО проходив інтернатуру хірургічного відділення Чернівецької обласної лікарні, звідки і поїхав на схід у березні 2014 року. У травні того ж року отримав звання лейтенанта. Уже під час військової служби закінчив інтернатуру за спеціальністю “хірургія” та вступив до магістратури.

Лейтенант медичної служби, ординатор операційно-перев’язочного відділення 30-ї окремої механізованої бригади Владислав Трепка врятував на фронті сотні життів, робив складні операції в польових умовах. Зі своєю бригадою побував у “гарячих” точках, під обстрілами “градів” в Тельмановому, у боях під Степанівкою. Загинув у ніч на 12 лютого 2015 року під час чергового обстрілу в районі міста Дебальцеве. Тоді Влад ціною свого життя врятував пораненого бійця. Офіцер-хірург у полі під обстрілами запустив серце пораненого, затягнув його у “швидку” і продовжував надавати медичну допомогу. А коли їхню “швидку” обстріляли, Влад накрит своїм тілом, але сам зазнав смертельного поранення. Боець, якого врятував Влад, вижив.

Похований Владислав Трепка на “Алеї Слави” Центрального

цвинтаря Чернівців. Залишилися мати Ніна Миколаївна, батько Віталій Володимирович, двоє братів — Володимир та Вадим, сестра Віталія, дружина Юлія та донька Вікторія, яка народилася вже після загибелі батька. У Чернівцях вулицю Боярка перейменували на честь Владислава Трепка.

Щирою молитвою розпочав вечір-елегію отець Валерій (Сиротюк), адміністратор парафії УГКЦ. Пам’ять Владислава Трепка прозвучала джазова композиція Василя Данилюка у виконанні талановитого саксофоніста Валентина Курилюка.

Батьки Влада з теплою, трепетом і гордістю розповідали про свого мужнього сина. Гості зустрічі з цікавістю оглянули пам’ятні світліни, державні нагороди Владислава Трепка, улюблені книги, газетні публікації, які дбайливо оформлені у сучасні альбоми, видання, де вміщені статті про Владислава — книга Наталії Брянської “Ангели Букової землі”, книга Ольги Вовк “На шиті” та збірник учнівських нарисів, учасників Всеукраїнського конкурсу “Мама Героя”.

Як скромного, чесного, мужнього, освіченого, турботливого,

порядного, мудрого не за роками Владислава згадували: Ніна Зорій, проректорка з науково-педагогічної освіти та виховання БДМУ, професорка; Ольга Стрижаківська, заступниця директора з навчально-виховної роботи Чернівецького медичного фахового коледжу, кандидат філологічних наук; Анатолій Гоженко, професор, доктор медичних наук; однокурсник Володимира Івасюка по Чернівецькому медичному інституту; Ростислав Мишковський, начальник відділу соціальної реабілітації та психологічної реабілітації учасників АТО та членів їх сімей Чернівецької міської ради. Пан Ростислав є і автором ідеї фотопроектів “Очі вдів та матерів Героїв”, “Любов’ю квітнуть вишиванки, омиті росами війни” в яких брали участь Ніна Миколаївна Трепка-Немцева та дружина Владислава Юлія. Зі світлин на глядачів дивилися мамми, дружини Героїв у вишиванках з колекції Миколи Шкрібляка, заслуженого діяча мистецтв України. Патріотичні поезії з нової збірки “Тилинка і литаври” читав директор Чернівецького обласного меморіального музею Володимира Івасюка, письменник,

заслужений діяч мистецтв України Мирослав Лазарук.

У нарисі-присвяті Ніні Трепка-Немцевій є правдиві слова учениці Чернівецької ЗОШ № 28 Яни Дубець: “Є люди, яких можна вважати героями. Це матері солдатів... А таких тисячі, тисячі жінок, які втратили найдорожче, що у них було. Звісно, для них життя ніколи не стане колишнім, але з нашою підтримкою їм буде легше пережити це горе”.

Такі зустрічі, за словами Ніни Миколаївни, — “це своєрідна анестезія від болю для душі” для згорюваних, але мужніх батьків Владислава. Для них надзвичайно важливим є те, що їхнього сина пам’ятають, згадують, широко моляться...

— Він міг відмовитись, тому що був інтерном, але сказав, що це його обов’язок. “Тату, я — офіцер, і я повинен виконати свій обов’язок”. Перше оточення було біля Тельмана, на нього від влучення снаряду завалився бліндаж. Снайпери розвідники витягнули його з-під уламків, — розповів батько Владислава Віталій Трепка.

— Син пішов дуже молодим, але він, мабуть, зробив те, що інша людина не зможе зробити за довге життя, — ділиться думками мати Ніна Трепка.

...Востаннє рідні бачили сина у січні 2015-го, за два тижні до загибелі. Він тоді знову приїхав на відпочинок. Привів додому свою кохану, і вони разом приготували улюблений Владиславів величезний желейний торт, гарний і смачний...

Зателефонували побратими: “Владе, ти нам потрібен”. І лікар, не добувши з кінця відпустки, попрощався з родиною й достро-

ково відбув до місця служби: ТАМ, з’ясується, свої закони...

...12 лютого 2015 року після тривалого перебування поза зоною досяжності по телефону з Владиславом кількома словами перекинулася мати, а пізніше сестра Віталія. Він обіцяв перетелефонувати, але більше так і не вийшов на зв’язок. Увечері Ніна Миколаївна слухала новини. Аж раптом повідомили, що під Дебальцевим ворог обстріляв дві медичні машини. Одна, з ліками, змогла проїхати. Друга “Швидка допомога” підбита. Загинули водій, 11 поранених бійців і лікар-офіцер, котрий їх супроводжував... Серце матері відчувало біду: “Це Влад”, — тремтячим голосом промовила жінка...

Упродовж ночі вся родина намагалася зв’язатися з Владиславом — намарне. Вранці пані Ніна зателефонувала командирі роти.

“Влад загинув”, — ошелешив стомлену невідомістю жінку надто жорстокою короткою відповіддю військовий. З грудей виривався несамолюбний відчайдушний зойк... Мов підкошений, ледь не впав батько: “Було враження, що мені в серце зненацька встромили гострого ножа, а війняти його звідти вже несила...”

...Тіло хірурга до рідного дому, повертаючись з волонтерської поїздки, доправила його незмінна подруга-колега Ольга Кобевко. Дізнавшись дорогою про втрату вірного друга, попри непрості митарства з оформленням відповідних документів, вона взяла на себе цю нелегку місію.

Зі слів побратимів, коли лікар знайшли, на ньому не було бронжилета, бо він накрит ним пораненого бійця. У цьому вчинку — весь Влад Трепка.

Олександра ПОПЕЛЮК,
почесна голова Чернівецької
ГО “Союз українців”

Як відомо, Київська митрополія бере свій початок з 988 року, коли про Москву навіть письмової згадки ніде не було. Київський князь Володимир прийняв християнство від Церкви Візантійської, і наша митрополія відразу була незалежною від Матері-Церкви, котра не втручалася у внутрішні справи Доньки-Церкви — не карала, не накладала анафем. Київська митрополія де-факто була незалежна.

Але тим часом під боком з’явилася московська патріархія, котра насильницьким способом, за допомогою торговельної оборудки, за 200 червінців і 120 соболів — купила собі київську митрополію у 1686 році. І хоча патріарх Діонісій був покараний за анек-

Не дурить Бога

Як не дивно, але в Заставні Чернівецької області та, мабуть, у багатьох інших населених пунктах України вас можуть запитати: до якої церкви ходите — московської чи української?... Дивно, за яким принципом створюють церкви в Україні... Може, за тим, де московський папоть, де московська мова — там московська держава, отже, і церква московська?

сію української церкви і усунений від патріаршого престолу, проте “москаліки, що заздріли, то все очухали” (Тарас Шевченко), і до сьогодні кричать, що їхня церква є канонічною на території України.

Кілька років тому Православна Церква України отримала Томос про незалежність від Москви, якого не має московський патріархат. Як їм здобути його — спитайте в Олександра Невзорова, їхнього журналіста-публіци-

ста, який розкрив нелегітимність РПЦ і самого Кіріла. “По суті, це самосвяти, — каже росіянин, — абсолютно незаконна організація — секта. Але є вихід! Це їхати Гундяєву (Кірілу) на Фанар, до Вселенського патріарха Варфоломія, і я знаю, які чарівні слова сказати, що дуже допоможуть: “Дядьку, прости нас...ця”, що може внести позитив у ці відносини”...

У московських священників слово розходиться з ділом. Наприклад, батюшки московської

церкви у Заставні виголошують на службі Божій молитву за єдність: “Щоб єдиними устами, єдиним серцем славити Господа Бога...” Гарно сказано, чи не так? Але ж цього не роблять. Якщо ви, священники МП, кажете, що ваша церква українська, живе в українському місті, то чому проти того, аби молитися українською? Тим паче, як ніхто інший, знаєте, що саме ПЦУ має Томос, а московська — неканонічна. Чому цього не скажете широко своїм парафіянам, чому дурите їх, чому говорите про єдність, а створюєте розбрат, розпалюєте ворожнечу між людьми своєю брехнею?

Язик не повертається вимовити “митрополит Онуфрій”, бо чи може бути митрополит у незаконно діючій церкві? Прикро, але і в його рідному селі Коритне люди розділені. У 2014 році більшість населення цього села

прийшли до священника МП з доброю пропозицією, аби громада перейшла під опіку Києва і відмовилася від Москви. Однак на другий день московські монахи-тітушки оточили храм, а батюшка пред’явив “документ”, що церква — його приватна власність, а земля під нею — теж приватизована. Люди змушені були будувати новий храм — Рівноапостольного Князя Володимира. Для чого це було робити, збирати величезну суму грошей, збурювати людей, коли в селі є храм? Грішите, батюшки, й інших до цього закликаєте! У маленьких селах, де діють храми ПЦУ, саме зараз знову зводите споруди (за кремлівські гроші), підпорядковані московії, і їхньою, ворожою нам, мовою будете молитися.

Не дурить Бога, не роз’єднуйте народ! Це не треба ні Господу, ні людям, ні державі.

В’ячеслав ГУК. Зі збірки “Кримський літопис”

Люба сестро, та вода, що вмивала тебе і мене, — замерзла, і тепер її наполегливо, вдень і вночі, длубають льодоруби, а голубка, яка приносила тобі листи з бойовищ, — скалічила, вже п’ятий рік поспіль мені сняться поржавілі од крові леза та поряд, в подружньому ліжку, — лежить дружина нелюба — так минають роки, а мені сказати їй правду — просто несила;

твоя дитяча колиска постає перед моїм внутрішнім зором, — а ще — наші батьки, ще молоді, як на весільній фотокартці, тримаю прихований біль щодо можливого непорозуміння, боюся, що ти колись забудеш мене або пораниш докором, як я дуже часто раню душу свою піснями, як раню пальці, а за вікнами бовваніє земля перелогу — тяжка, ніби каміння;

я передбачив таке життя, що по собі не залишає вражень, це так, наче перехопити погляд того, хто вже йде назавше, мої сні пахнуть деревом — хочу побачити тебе саме зараз — ввечері чекаєш мене зі служби, сиву річку долають баржі, і селище намагається заснути, всі пристрасті вгамувавши, тільки чутно, як мокрий глід ховає рваний пташиний галас;

ось минулої ночі снилось: їду в сідлі, закріпленому абияк, очі коня занурилися в печаль, немов вели його на продаж чи ж на бойню — губи дуже зашехрили, плоть відчуває спрагу, бо живі не чутливі до мертвих, і милосердя тепер як вирок; сьогодні я дуже втомився: випалював для миловарні поташ, дружина вже вишила сорочку, в яку по смерті мене одягнуть.

Він розмірковував тоді: нехай живі завжди згадують мертвих — вранці темна тверда вода в замулених криницях оживала знову, пригадав, як жінка гладила його руку, коли він лежав болящий, — у пам’яті назавжди залишилось тих давніх подій тихе відлуння; просто зачекай умирати, згадай про народження осені, яка дбає про довершену плідність, жовтень іде, як віл, у безкрайому полі;

хоча він знав, що треба повертатися до джерел, до того початку, що дав життя зрілим ягодам і вже порожнім пташиним гніздам; так трапилося, що їхнє розлучення припало саме на пізню осінь, головну роль в їхньому житті відіграло віддалення від містечка, колись вона розділила з ним ліжко, але любити була безсильна, а він лежав поряд із заплущеними очима і думав про межиріччя,

де в синіх гілках ущух вітер і жевріло світло передзимої ночі, він прагнув пізнати її внутрішній світ, та з думок не йшов спогад: літо, ріка, пароплав, ніжна жінка стоїть поруч суворого чоловіка — він обмежився усмішкою, в її довгу косу — вплетена біла стрічка, та можна було тільки здогадатися, що саме лишилось за кадром — світ, позбавлений ідеалу, безкрая далечинь, свинцеві хвили, берег

і липке незатишне відчуття того, що все це невдовзі має минути; вночі він чув, як вона тихо плакала,

як дощ надривав свій голос, душа ніби вигнила в здоровому тілі й боліла, як незагойна рана, а з голови не йшли думки про тиху смерть в старечім притулку, про померлу любов і воду, що має жити знекровлені сухостої, де сонні птахи зустрічають світанок, сповнений заледенілої тиші.

коли риби великими гуртами пливли на північ шкіра річки пухирилася стигла її вода темнава ми гралися на березі а батько стурбовано казав будьте слухняними до хвиль не підходьте близько тому що неслухняних дітей забирають із собою риби у цей час річка втілювала жакливу людську несити вона була схожа на квітку що мала назву вдовин чобіт в неї дивилися зорі і в неї падали безборонні нетлі її піна клубочилася навкруг як масна зашехрла осуга вона була безіменна і знала багато мудрованих історій які на жаль завше закінчувалися для когось трагічно якщо ріка забирала ніщо не ставало їй на заваді це призводило до душевного розладу і знемоги вона несла маслаччя дерев вату з подертих матраців батько сварив нас за непослух бо мав вдачу сувору коли ми хворіли прикуті до лікарняних ліжок і геть пойняті хворобою безсило лежали плазом смерділи гнилою габлиною наші ліки й мастила уночі нам снилися потопельники й кораблетроші яких знаходили люди на пустельному березі на світанку щодня батько приносив нам солодоші у лікарню веселі оповідки з минувшини і заморські фрукти його старомодна одежа пахла ораним полем він був схожий на пригасле від часу ліхтарне саяво його глухий голос лунав надсадно й спокійно коли він ішов ми завжди дуже за ним сумували батько тоді вже жив в іншому шлюбі в іншій родині

Він звичай зустрічав її в парку в білій сорочці навипуск,

цілував у руку під сонцем, що мало вигляд стиглого плоду, вона походила з передмістя, проте була тихою, мовчазною, вони блукали біля озерця, поки не мерк сухуватий відблиск рахманного світла, де старі дерева дивились у скам’янілу воду, — а в кронах галасливі птахи збивалися в зграї, сповиті млою;

якось восени вона захворіла, він відразу відвіз її до лікарні, потім пів місяця щодня ходив провідувати її після служби, та вона згасала од численних пігулок, крапельниць і уколів, він намагався допомогти, але всі його зусилля були намарні, з неї йшло життя, як кров виходить із жил, — тяжко й потужно, він мав жакне відчуття, немов власноруч самогубство скоїв;

після того, як провідував її, він спускався на старезнім ліфті, тихо йшов у той парк, де ще влітку вони разом були щасливі, там довго сидів на лавці та споглядав диких качок на озерці, хтів подумки повернутись в минуле й залишитися в тому літі, де в вечоровому небі запалювалися і мерхли зірки тремтливі, бо це мало велике значення і навік залишилося в його серці;

він поховав її наприкінці сонного теплого мокрого жовтня, після похорону повернувся додому й одягнений ліг на ліжко, слухав шепіт дощу за вікном, його одзвук тремкий, гаркавий, проте втамувати біль, що ріс ізсередини, його душа самотня була неспроможна, як і відобразити життя людське книжка; пахло мокрим гравієм; йому хотілося цигарки і гарячої кави;

він не знав, як йому впоратися зі своєю втраченою любов’ю, як жити далі, коли тіло було підкорене згубному онімінню, йому снилась сільська церковка серед полів із сухоцвітом, але в марноті плинного часу — всі барви змішалися з кров’ю й та вода, що колись відбивала дерева, вже стала камінням, — тепер щодня він ходив на маленький церковний цвинтар.

Потяг упродовж ночі йшов полями і майже не мав зупинок, о восьмій оголосили сніданок, а він просто у вікно дивився, подумки вираховуючи відстань до дерев, що росли далеко й що складали ніби колись назавше втрачену живу частину людського життя, що минало, як барви сухої трави і листя, угорі, як узвишся безжальне, увічнене небо поволі меркло;

десь у закутках серця, де згасло тепло, сховалась одвічна сила й напружа крові, що напувала давно скам’янілі жили, у цьому світі нічого іншого не лишилося, — окрім оніміння пам’яті: так віко труни крилом закриває людське обличчя і ти стоїш поряд і нічого не можеш зробити, і ти безсилий, бо кров твоя перетворилась на крик і стала давно каміння;

це як істина, яку осягаєш лише за кілька хвилин до смерті, цей світ був позначений тим, що він бачив за вікном вагона, та і його присутність в нім була як завершення оповідання, де всі герої чи розлучилися назавжди,

чи були вже мертві — і їх безбач перевозила через Стікс здіявлена лодь Харона, а дерева, що бовваніли вдалечині, ставали як згадка давня;

він вірив у плинність часу і відчував якусь благостину Божу, проте життя рвалося, як марля, і порожніло в самім осерді, саме такий ранок він заледве пережив колись у дитячому віці, раптом потяг стишив хід, бо якраз оминав хистку огорожу, що акуратно відділяла стару залізницю од переліжної тверді, а потім вривалась, як голос пташки, яку зачинили в клітці;

і тягар прожитих років неймовірно гнітить і тисне на плечі, а ти ще згадуєш ту чорно-білу світліну, до спазмів в горлі, де піджак старомодний висить на спинці стільця у вітальні, — так уривається слово і видовжується тінь од дерев надвечір, так серце пропускає удари і дощ тихо падає в мертвм полі, і ти ніби навік засинаєш не в ліжку, а десь у порожній ванні.

Вона ніколи не дивилась на нього, коли говорила з ним, навіть тепер, коли стояла біля навстіж відчиненого вікна, за яким бовваніла церковка на пагорбі і цвинтар в полях, пообіднє світло було занадто яскравим, крізним, сухим, як і його стримані, внутрішньо трагічні оповіді, які вона тримала в душі як остаточну відповідь, втілену у словах;

він порушував усі мислимі зовнішні ознаки свого життя, що складалося із заглухлого саду і тла безбарвних подій, на церковному цвинтарі — чіткий обрис фруктових дерев, надвечір завше відчував у зап’ястку пульсу стрімке биття, вагу розуміння втрати й обтяжених слезами розлуки вій — безугавні думки про той день, ніби й сам там тоді помер;

так шлях до слави і до трагедії — визначався його еством, бо він жив серед тих, кому довірити найпотаємніше мав: своїх спочилих навік батьків, свою оплакану в снах любов, що бентежила досі, залишившись у пам’яті грубим швом, — як той бентежний запах сільської місцевості, що вражав — рідкісний і болючий, який збурював душу і входив у кров;

він жив із чуттям непоправної втрати, вишукуючи складні протиріччя в теперішнім і минулім, що збігло вже назавжди, відчайдушно намагався продовжити в молитві оповідь ту, де пережив найжахливіше, і, щоб уяв цінувати останні дні, обирав сповідальність у вимогах до себе, як окраєць води, на ночілий і болючий обирають перелітні качки, щоб змогти висоту.

По всьому залишається тільки пам’ять, що важить значно більше за зміст — вона бачила, як він плакав — бузковий слід тіні, прохолодний безмежний спокій, він був удягнений в білу сорочку й не слухав майже її ввечері на узбіччі, де догнивав

приблудний собака,
немов у крутому яру в сухій траві ручай
одинокий;

вночі він лежав без сну — так помирають
в серпні,
щільно огорнутий сувоями духмяного
стиглого літа,
над ранок почув десь за садом надсадний
крик півня,
дружина лежала поруч, їхні стосунки були
шляхетні,
але останнім часом його душу втішала
лише молитва,
й було боляче жити далі — сухий вітер віяв
із півдня;

коли ж наспів вересень — вона
повернулась в місто,
він лишився сам у будинку, що загубився
в долині
біля синього озера, де південні вітри
скрижаніли,
в саду поступово дозрівали плоди
і жовтіло листя;
він почувався так, ніби з нього хтось душу
вийняв,
й кров зледеніла безжально повнила серце
й жили;

він щодня ходив на службу, жив
розлукою, сивів,
а пізно ввечері падав на ліжко — безсилий,
кволий,
але час знищував пам’ять, над ним сяяли
зорі горні,
усіма фібрами своєї істоти він відчував,
як знесли,
йому здавалося: вона ніколи не може
вмерти, ніколи,
в сараї ржавіло рало, й кров поїли псалми
церковні.

На смерть Мойсея Фішбейна

Він уважно спостерігав, як риби
під темним льодом
намагалися навмання виплисти
із крижаних глибин,
досить вимовити слово, щоб просто
зв’язок урвати, —
береги підкорились воді, що пахла кров’ю
і йодом,
старі почорнілі дерева дивились
в лікарняні палати,
де людська самотність нагадувала
шведський фільм;

правильне прочитання власного життя
й розуміння
з плином часу він випускав з уваги і слово
своє беріг,
тому що завжди був самотнім і ні на кого
не схожим,
йому часто спадало на думку лягти
в землю насінням,
потім знеможено на лід, немов на ліжко,
горілиць ліг,
втомлений і зачарований світом —
людським і Божим;

день набував вечірнього світла,
він позбувався емоцій,
бодай чимось намагаючись заповнити
порожнечу снів,
прагнув любові й давно почувався, ніби
хвора дитина,
так навесні зграї риб навів губились
в срібному потоці
і вбоге ество, позбавлене безсмертя,
зрікалося почуттів,
шепіт дерев лікував, і спливали роки,
як одна хвилина;

лише відчував, як змерз, як холодний одяг
тримає тіло,
і в думках куштував поцілунок,
неначе розкішний плід,
минулої ночі він нерухомо лежав
на смугастім матраці,
а за вікном поцвяховане мідними зірками
чорніло небо,
і шетина на щоках нагадувала стерню
чи колючий глід —
наче пісок без угаву витікав крізь міцно
стиснуті пальці;

він завше здавався іншим, не таким,
яким був насправді,
закута в льоди мертва річка ділила
простір, немов поріз, —
так колись лікував думки про шлях

у безвість Петрарка
і згасали зірки на дні мертвих очей,
як у тьмянім свічаді,
ніби й досі марив тим сном, де жак
поранену душу стис, —
військовий оркестр грав забутий марш
у міському парку;

йому здавалося, день відчував біль
і страждання тілесне,
сизі пагорби оточили зусібіч німої ріки
розрубаний крик,
що був важливішим за його життєві
поразки і перемоги:
він добре знав, що цей жаль у згадках
колись воскресне,
як голос жінки, як шерхкий іній,
що волосся його укрив,
як та вода, що в собі розчинила риб
скам’янілих стогін.

Пам’яті моєї матері

Відплив у сні твій вечоровий човен,
відбившись птахом в дзеркалі води,
твоє лице — ясне й високочоле —
закарбувалось в серці назавжди —

й те надвечір’я, й золото осіннє,
твоїх останніх слів глибокий шов,
й зерно твоє, Господня благостине,
й самотність, що ввійшла назавше в кров;

тепер цей біль лише мені належить,
оцей окраєць озера, оця
печаль води, яка здолала межі
і поєднала зранені серця;

моя снаго, моя велична сило,
моя ти згубо й пам’яте жива,
ти кров’ю серце наново живила,
з’єднавши руки, наче два крила;

твоїм човном Господня осінь править,
й так боляче мені о цій порі,
де притемком в високості кривавить
розчахла рана ранньої зорі.

Господь залишив нас на цій землі
спокутувати споконвічний гріх,
ховалася печаль в очах твоїх,
і билися у шиби мотилі;

я пам’ятаю на столі обрус,
як ми сиділи в мертвій тиші вдвох,
і наші душі, сповнені тривою,
здавалися цілунком спраглих уст;

я бачив за відчиненим вікном,
як селянин під гору вів коня,
і відчував жакний огарок дня,
як дзеркало, завішене рядном;

а ти була у білій сукні, тій,
яку вдягала, коли мала йти
на службу в храм, де Божі молитви
не залишали серця в самоті;

тепер мені не страшно в гріб лягти,
я теж, як ти, колись, на жаль, помру,
та спогади про вечір той зберу,
щоб в пам’яті до смерті берегти.

Моя скорботи, згубний жалю мій,
ти повниш одкровенням серце, ти
даєш можливість зернятку зрости
в замерзлім лоні мертвої землі;

твоя молитва — наче оберіг,
захована у пам’яті — як мить,
але душа роз’ятрена — болить,
немов ратай долає переліг;

даруй мені за проклятий вінець,
тримай-но руку і не відпускай,
бо я вже йду навів за виднокрай,
як вогник, що тримає каганець,

як бабка, що в купальні береже
останок літа — дар серпневих днів,
там, де струмок надсадно жебонів, —
померла річка спочиває вже;

напруга жил, стеблин серцебиття —
зерно, поховане у землю, проросте, —
так брат шукає втрачених сестер
поміж живих і мертвих все життя.

Том Синиченкової “Скарбниці...” приголомшує

Дмитро ПИЛИПЧУК,
письменник, лавреат Всеукраїнської
премії імені Бориса Грінченка

Величний паралелепіпед цього тому
вражає не лише фізичними характеристи-
ками (вага книги 2,5 кг, висота 30 см, 1056
с.), а й інтелектуальною вагомістю: цей
лексикон відразу розсунув межі україн-
ської лексикографії та змінив наші уяв-
лення про справжні масштаби української
мови; адже та обставина, що том “Приро-
да” у версії Олекси Синиченка становить
лише одну дев’яту частку того, що можна
було б побудувати з матеріалу одинадця-
титомового академічного тлумачного
“Словника української мови” (1970–1980),
дозволяє гіпотетично уявити, який вигляд
і розміри мала б така праця, якби тезаурус-
на тлумачна лексикографія українська до-
дала б нам решту 8 аналогічних томів з тих
семантичних класів, які том “Природа” не
охопив та й не мав охоплювати!

Оцей величний паралелепіпед, як і єги-
петські піраміди, відтепер вивчатимуть і
досліджуватимуть не лише українські, а й
закордонні критики й читачі — щоб захоп-
люватись, наснажуватись і надолжувати
свої знання з однієї з найдавніших, найдос-
коналіших і найрозвиненіших мов світу.

Про свій Словничисько сам автор ка-
же: “Лексиконів, подібних до цього, у світі
не існує”. І це правда: Синиченко своєю

Успішний письменник — мертвий письменник

Галина ПАГУТЯК

Успішний
письменник —
мертвий письмен-
ник. Це не аксіо-
ма і не запрошен-
ня до дискусії. Це
— попередження.
Спробую поясни-
ти. Комусь дах
зносить від нік-
чемного диплому

не менш нікчемного конкурсу і він хва-
литься на весь світ. Хтось вважає книжко-
вий наклад і переклади на іноземні мови
перепусткою на літературний Олімп, а
хтось наче курка, що знесла яйце, пові-
домляє, що написав чи пише РОМАН.
Блогери називають себе письменниками,
а письменники стають блогерами, бо так
легше втриматись на публіці. Посполиті
ФБ виставляють на публіку свій несмак і
примітивність, пишучи відгуки на книж-
ки, здебільшого, на якесь мило... І задро-
та мрійливо дивляться угору. Усе, як писав
Григорій Сковорода у знаменитій пісні
“Всякому городу нрав і права”.

А тим часом успіх робить митця леда-
чим, самозакоханим і наркоманом. І вза-
галі нещасним. І безплідним, ясна річ.

Не дивись вгору: там сидять “успіш-
ні” — “класики, небожителі” — як їх нази-
вають. Вони вже давно мертві і просто го-
ворять, як голови професора Дуоеля. Їх
можна вимкнути, тільки перекиривши ки-
сень. Або коли вони помруть природною
смертю. “Гроби поваплені” — називав та-
ких той же Сковорода, чия дорога ніколи
не закінчиться. Він собі йде, бубонить
щось під ніс, наспівує і посміхається.

Одержимість — це той двигун, який ру-
хає митця до Божественного, а не до успі-
ху. Коли тебе не чують — ти починаєш про-
мовляти голосніше. Коли і далі тебе не чу-
ють люди, ти починаєш розмовляти із зем-
лею, небом, зірками, з янголами і Богом.

працею збудував для нас лабораторію, в
якій можемо тепер не за алфавітом, а за
систематизованими значеннями та інтег-
ралами й диференціалами логіки вивчати і
слово, і лексику та фразеологію загалом, і
всю парадигму граматики й синтаксису, а
може, й закони мислення і шгучного інте-
лекту. Ось яких клопотів завдав одним ма-
хом усім нам київський словникар Олекса
Синиченко!

Гідний подвигів Геракла, чин автора
нового лексикону стає ще героїчнішим,
коли ти дізнаєшся від свого друга Сосо
Чочія, що Синиченко ще й *видав* своє уні-
кальне дитя *своїм коштом!* Титанічну й ге-
роїчну працю автора неодмінно має бути
відзначено високим званням Героя Украї-
ни або державним Орденом Свободи і як-
що не Шевченківською премією, то Дер-
жавною премією України в галузі науки і
техніки.

На першу звістку про з’яву сигнальних
примірників я привітав насамперед Олек-
су Пантелійовича Синиченка, сказавши,
що це — його олімпійський подвиг як лек-
сикографа.

Вже за добу після подання цього допису,
реагуючи на відгук видатного учасника Руху
Опору, поета й словникаря Олекси Різнікі-
ва, я відлунув йому такими рядками:

*В титанів духу задуми вагомі.
Я чую дух титана в цьому томі!*

Насамкінець висловлюю щиру вдяч-
ність блаженній пам’яті Михайлові Сла-
бошицькому та в. о. директора видавниц-
тва **Світлані Короненко** за промоцію істо-
ричного за вагою *Лексикону*, **Олексі Пан-
телійовичу Синиченку** — за щедро подаро-
ваний мені примірник свого *opus vivendi*, а
Сосо Чочія — за дружній супровід рукопи-
су цього видання впродовж усієї його ви-
давничої одиссеї.

Так стають Митцями. Цей стан одержи-
мості, усамітнення, добровільної самоізо-
ляції спонукає до вдосконалення. Шлях
митця продовжується і після смерті, а по-
ки що йому треба прожити цей день. Ба-
жано без принижень, розчарувань, обма-
ну, зі шматком хліба і теплою пічкою.
Тільки необхідне. Те, що буде завтра, його
не хвилює.

Мало хто зараз на світі розуміє Божес-
твенну суть мистецтва, те, що воно потре-
бує жертв, втрат. Хоча на підсвідомому
рівні багато хто прагне, щоб Орфей прий-
шов у той понурий ліс і вивів нас із тва-
ринного споживацько-хижацького стану.
Але боїться бути висміяним. Зрештою,
людина не є досконалою істотою, і знову
повернеться у той ліс.

Я читала оповідання про румунську
поетесу-емігрантку, яка писала і в Америці
рідною мовою, вперто відмовлялась від
перекладів, і спалила перед тим, як помер-
ти, всі свої вірші. Хай їх читають у небі. Ця
поетеса щось знала.

Художник Карло Звіринський у 1960-х
роках влаштував у своїй однокімнатній
квартирі підпільний університет для своїх
студентів, де вони вивчали світову й укра-
їнську культуру. Єдине, чого він прагнув,
це місця, де би міг розвісити свої картини
і побачити свою творчість в ретроспективі.
Митець хотів побудувати у рідному Лавро-
ві якусь шопу, де би міг прилаштувати свої
твори, але не встиг, а може не мав за що. І
його неможливо уявити мертвим, бо він
продовжує свій шлях. І повітря наповнене
його думками й словами.

Замість написаних zdegradovanoю ук-
раїнською мовою опусів “успішних” я во-
лію слухати музику віршів Станіслава Ви-
шенського, Сергія Чиркова та інших. Бо
вона той Ковчег, який ще довго буде хита-
тись на хвилях Потопу.

Мистецтво існує для того, щоб берегти
і відновлювати гармонію у Всесвіті. А не
для того, щоб задля успіху продавати душу
Хаосу.

Ця унікальна Галина Лозко

Дмитро ПИЛИПЧУК,
письменник, заслужений праців-
ник культури України, лавреат
Всеукраїнської премії
імені Бориса Грінченка

**З передмови до книги: Лозко Галина Сергіївна: біобібліогр. покажчик /
упорядкування та бібліографія Г. С. Лозко і Д. П. Пилипчука; наук. ред.
Д. П. Пилипчук; Українська духовна академія рідновірів. – Миколаїв: Іліон,
2022. – 144 с. До 70-річчя Г. С. Лозко.**

Кинувши погляд з неба на панорами української філософії, української етнології, українського релігієзнавства, одразу помічаєш унікальну ренесансну постать Галини Лозко і реальний масштаб її творчих інтересів та діянь.

Той, хто вперше відкриватиме для себе світ цієї філософині, зверне увагу, *по-перше*, на всеосяжну (я б сказав: енциклопедичну) інформативність кожної анотації до будь-якої з її книг та кожного змісту до них, а, *по-друге*, послідовне тяжіння її текстів до всеохопного, енциклопедичного стилю викладу.

Галина Лозко серед делегатів I Світового конгресу етнічних релігій.
Вільнюс, Литва, 1998 р.

Комплекс виданих Галиною Сергіївною книг та оприлюднених статей і доповідей на диво цілісно передає *парадигму її наукових зацікавлень*, які охоплюють філософію, релігієзнавство, етнологію, ономастику, термінологію релігієзнавства, культурологію, правознавство, націєзнавство, політологію, історію і, на решті, енциклопедистику та філософію науки.

Цей біобібліографічний покажчик присвячено 70-річчю визначної вченої, етнологині, філософині, релігієзнавиці, публіцистки, релігійної діячки, докторки філософських наук, професорки, ректорки Української духовної академії рідновірів Галини Сергіївни Лозко.

В науку вона прийшла як українознавиця

Поринувши в глибини світового порівняльного релігієзнавства, вона здобула реноме вченої, яка осмислює предмети своїх досліджень вже не лише на національному, а й на світовому рівні. Проте глобальне бачення релігійних процесів ніколи не заступає нашій філософині картини відповідних процесів у рідному суспільстві й державі. Її турбує наперед розуміння України у сферах як релігії, так і культури: “Із втратою власної автентичної культури сьогодні існує значний ризик утрати національного обличчя сучасної України та втягнення її в міжцивілізаційні конфлікти. Чи може наша економічно слабка, політично нестабільна та духовно розділена країна протистояти глобальним викликам сучасного світу?”.

Монографія “Коло Свароже”

(2004) — це розповідь Галини Лозко не лише про язичницький, дохристиянський календар українців, а й загалом про їхню етнічну віру. Густина письма та інформації, сила самого духу наших Предків у цій книзі неймовірна. Не дивно, що, визнавши публіцистичний дар авторки, який вона явила у книжках “Українське язичництво”, “Українське народознавство”, “Етнологія України”, — Національна спілка письменників України ще до виходу “Кола Сварожего” прийняла її до своїх лав (2003). 2018 року письменницю нагороджено “Почесною відзнакою” НСПУ, а загалом *жодної ін-*

шої загальноукраїнської, а надто державної нагороди Галину Лозко (верховну волхвиню Зореславу) за 30 років Незалежності України *не удостоєно*. Бо 1) Галина Лозко — не лише видатна науковиця, а й видатна *релігійна діячка*, 2) бо така у нас “*релігійна свобода*”.

Сім (формально — 5) видань монографії Галини Лозко “Українське народознавство” (останнє датоване 2014-м) розповідають про походження українців, їхню духовну культуру, господарство, побут, родину. Етногенетичні процеси авторка за хронологією поділяє на **чотири доби: трипільська, арійська, кімерійсько-скіфсько-сарматська, слов’янська**. Читач відзначить для себе неймовірну напругу викладу, з якою блискуче дає собі раду Галина Лозко, підкріплюючи, наприклад, тезу про безпосередній зв’язок українців з Трипільською культурою результатами досліджень генетиків про те, що “55% людності України по материнській лінії походять від трипільців”.

Книга Галини Сергіївни “Пробуджена Енея” (2006) розповідає про відродження автентичних язичницьких релігій у багатьох країнах Європи.

Відповідаючи на запитання, “*Як і для чого написана ця книга*”, українська дослідниця етнічних релігій Європи не тільки подає широку панораму пробудженої Енеї, сиріч Європи, а й широко признається, що “я сама, без перебільшення, з 1990 року є активним учасником Відродження Рідної Віри в Україні та ініціатором її офіційного конфесійного оформлення в рамках українських і міжнародних законів про свободу совісті та віросповідань”.

Етнодержавознавство

Своїм курсом лекцій “Етнодержавознавство” (видано 2012) Галина Лозко зробила свій внесок в українське державне право та в українську політологію.

Незалежність мислення Галини Лозко як філософа я міг би проілюструвати двома її ораціями перед майбутніми магістрами-правознавцями, що слухали її курс етнодержавознавства в найавторитетнішому університеті країни: а) “...плюралізм думок у сучасній науці має лише формальне значення і є таким самим псевдodemократичним гаслом, як і “свобода совісті”, “рівність”, “братерство всіх націй” та інші інтернаціональні ідеологеми” і б) “Я чітко усвідомлюю: не всі радикальні думки, що їх оприлюднюють, будуть однаково сприйняті суспільним загалом. Та я для себе давно вже вирішила ані уявляти, ані злагіднювати сутності явищ, які руйнують основи української державності. Я цілком погоджуюся з думкою І. Канта, висловленою понад 200 років тому, що сучасна освіта найчастіше дає поверхові знання про явища, уникаючи проникнення в сутність самих явищ”. Тому всі твори, наукові праці, курси лекцій професорки Г. С. Лозко тяжіють до проникнення вглиб, у саму сутність явищ і процесів та їх причинно-наслідкових зв’язків, які вона досліджує і послідовно викладає.

Глибока ерудиція Лозко, її досвід в енциклопедичній справі цілком логічно зумовлюють ту легкість, з якою вона реалізує мультидисциплінарний підхід у дослідженні найскладніших проблем етнології та релігієзнавства. Нагадаю про її активну участь у багатьох енциклопедичних проєктах. В її монографіях і статтях — чимало фрагментів тексту на зразок словників. Наприклад, у “Колі Сварожего” (2004) вона подає “Короткий словник санскритських релігійно-філософських понять” (с. 21–25), в “Богах і народах ...” (2015) — “Короткий словник етрусських Богів” (с. 326–327), “Короткий словник римських Богів” (с. 331–334), “Короткий словник Богів і Бо-

гинь еллінів” (с. 276–280), “Словничок основних єгипетських Богів” (с. 243–244), перелік санскар [таїнств] в арійському суспільстві (с. 201–204), короткий богословський словник ведизму (с. 192–199).

У всіх восьми виданнях Велесової Книги у власному перекладі Г. Лозко подає укладений нею “Словник Велесової Книги” “на 8,5 тис. слів” (хоч тут замість терміна “слово” варто було б говорити про *словоформи*, відтак кількість реєстрових слів, названа в анотації, буде меншою). У 5-му випуску журналу “Сварог” (1997) — “Словник Ведійських Богів, які мають аналогів в Українській вірі”; у 26-му випуску (2021) — словнички “Теонімія і богословська термінологія Велесової Книги” та “Скіфський іменослов” (“Скіфо-скототські теонімі й антропонімі”).

У словнику “Рідні імена” (Тернопіль: Мандрівець, 2011) Галина Лозко збрала близько чотирьох тисяч “слов’янських історичних та міфологічних імен, що становили рідний іменослов (словник імен) наших Пращурів”.

Галина Лозко вважає: “Існує нагальна потреба державного усвідомлення й констатації факту тотальної світової інформаційної війни та вироблення власної самозахисної філософії антиглобалізму, в якій чільне місце посядуть наукові розробки рідної віри та ідеології для самозбереження нації (програми вивчення етнічної гігієни, головна мета яких — навчити розпізнавати образи рідного генотипу, етнокультурного архетипу, рідного менталітету та недопущення чужого втручання в автохтонну духовну культуру)”.

Філософське, політичне й етнодержавне бачення Галиною Лозко глобалізму й антиглобалізму цілком визначене й зрозуміле: світові релігії давно були й залишаються інструментом беззасте-

режного й цілковитого володіння світом як у матеріальній, так і в духовній сферах. Позиція української філософині однозначна: світове намагання повністю знищити етнічні релігії, а відтак і стерти на порох, атомізувати залишки етнічних вірувань на теренах їх виникнення є актами тоталітаризму й новітнього варварства.

Очільниця громади “Православ’я”

1993 р. вона засновує та очолює першу в Україні громаду українських язичників “Православ’я” (м. Київ). Вже наступного року її посвячено на волхвиню Рідної Віри; вона отримує благословення ст. проповідника Рідної Віри Мирослава Ситника (духовна школа професора Володимира Шаяна). Із 1995 р. Лозко — засновниця і головна редакторка Всеукраїнського часопису “Сварог”, засновниця і лектор Школи Рідної Віри при Українському центрі духовної культури, голова Релігійного центру Об’єднання релігійних громад рідновірів України. У 1998 р. — делегат I Світового конгресу етнічних релігій від України (м. Вільнюс, Литва). 2002 р. засновує Українську духовну академію рідновірів і стає її ректором. Із 2003 — координатор в Україні Міжнародного форуму рідновірів “Родове слов’янське віче”. Учасник Європейського конгресу етнічних релігій (2016, 2018). Видала загалом 25 книг із сумарним накладом понад 120 тис. примірників. 1996 р. Г. С. Лозко стала кандидатом філософських наук, 1997 — доцентом, 2007 — доктором філософських наук, 2011 — професором кафедри філософії. Тим часом її викладацька кар’єра у вищій школі може бути ілюстрацією того, що чекає в Україні на вченого, який послідовно поєднує функції викладача ЗВО та релігійного діяча, дозволяючи собі відхилятися від панівного тренду в релігійній політиці.

На початку Третього тисячоліття Галина Лозко про започатковану нею конфесію — Об’єднання рідновірів України — писала: “Українська Рідна Віра — це високопатріотична конфесія, яка ґрунтується на автентичних духовних засадах власного етносу. Головне гасло українських рідновірів: “Україна — Рідна Земля,

Виступ Галини Лозко на вечорі з нагоди 100-річчя Володимира Шаяна.
Львів, 2008 р.

Рідна Мова, Рідна Віра”. Сьогодні зрозуміло, що етнічні релігії можуть бути відроджені лише представниками свого етносу, адже світові структури, що прагнуть до релігійної уніфікації, не зацікавлені у відродженні етнічних цінностей”.

У книзі, присвяченій європейському етнорелігійному ренесансові (“Пробуджена Енея”, 2006), третину тексту авторка цілком логічно присвятила дослідженню й відновленню етнічної релігії України.

“Сучасне відродження Віри Предків є закономірним явищем і мусить зайняти належне місце в контексті європейського відродження як процес етнізації культури, екологізації мислення і поведінки, що в цілому є шляхом до виживання людства”.

Справді, відновлення колись цілісної, а нині вкрай зруйнованої системи світогляду, рідного світовідчуття й богорозуміння — справа не аматорів, не фантазерів, а насамперед науковців. І якби було усвідомлене розуміння цінності цієї ідеї на державному рівні, приміром, з боку Міністерства культури та інших державних (в т. ч. й наукових інституцій), то ми не мали б проблем з відродженням рідної духовної культури. Однак державні структури в Україні по вуха загрузили в християнській парадигмі духовності й модальності нового [незаангажованого] мислення їм ще не відкрилася.

Галина Лозко зазначає: “Повернення до традиційної віри — ознака нового світогляду. Нині всі народи повертаються до природного існування на Землі. У 1998 р. створено Світовий Конгрес Етнічних Релігій. Збагнувши, якими можуть бути наслідки беззастережного споживацького ставлення до природних багатств, людство починає розуміти глибокий зміст вірувань своїх Предків, спрямованих на гармонізацію душі й тіла, людини й космосу”. В одній з найглибших своїх монографій “Боги і народи...” (2015).

Одне із центральних місць у програмі й процесі відродження Рідної Віри Предків Галина Лозко відводить думці та творчій спадщині такого незаперечного духовного авторитета, як професор Володимир Шаян (1908–1974), літературознавець, санскритолог, етнолог та етнофілософ, засновник “Ордену Бога Сонця” (1943).

Саме Галина Лозко подбала про те, щоб зробити доступною для материкової України творчу й духову спадщину унікального філософа й релігієзнавця Володимира Шаяна: до 110-річчя Вчителя українських рідновірів вона видала двотомник його творів, а також поважну монографію про його роботу над відновленням української етнічної релігії — “Орден Бога Сонця: історія та метафізика”.

Монографія Г. Лозко “Орден Бога Сонця” стала потужною акцією представлення Україні та світові величній постаті натхненника рідновірів — Володимира Шаяна. Авторка монографії каже: “Пишеться ця праця на майбутнє, бо, як ми вже знаємо, часи переслідувань філософії зазвичай минають — і суспільство знову, відроджуючись, звертається до своєї духовної спадщини”.

Зустріч з військами-захисниками України, кафедра історії Чорноморського національного університету ім. Петра Могили. Миколаїв, 2017 р.

Етнофілософію творять лише представники конкретного етносу впродовж тривалого періоду його життя як самобутньої етнонаціональної спільноти”. На думку авторки, етнофілософія українців зародилася ще в дохристиянські часи, принаймні вже були вироблені всі основні етнічні категорії, такі як світогляд, ідеї, традиції, аксіологія, етика і народна естетика, народна логіка, архетипи мислення тощо, аж до сучасного осмислення метафізичної категорії Духа нації.

Полемізуючи з опонентами, що не визнають оригінальності ВК, свою особисту позицію стосовно автентичності цієї книги Галина Лозко висловила в *Зачині* до волхвника так: “Велесова Книга розкриває такі глибинні істини язичницької віри наших Пращурів, подає такі позачасові відомості, що сучасному автору з такими знаннями вигідніше було б стати відомим науковцем, ніж невідомим фальсифікатором”.

“Воскреснути може лише нація, що має традицію”

Прочитавши цей афоризм Дмитра Донцова, Галина Лозко у своїй книзі “Боги і народи...” зазначає: “Будь-яким імперіям вигідно знищувати традиції поневолених народів. Ми впродовж кількох століть стаємо свідками безкінечних деїцидів, етноцидів, геноцидів, лінгвоцидів та інших “зачисток територій” від “непотрібних” агресору людей.. зрозуміти сутність того, як з героїчної нації зроблено “рабів Божих”, можуть лише ті нащадки славних пращурів, які через генетичну пам’ять здатні збагнути весь трагізм сучасної ситуації”.

Рідна віра, на її думку, не є “неоязичництвом”, бо цей термін включає лише ознаку часу (сучасність), але не охоплює самої сутності Рідної віри, як традиційної, отже старої предківської віри. Через нерозуміння цього виникає дискримінація терміном.

Позиція Галини Лозко принципово некон’юнктурна: “Звертаю увагу релігієзнавців: за 30 років дослідження і відродження рідної віри в Україні жоден з визнаних науковців-релігієзнавців не поставив за мету допомогти рідновірам у науковому відновленні рідної духовно-релігійної традиції. Максимум, на що спромоглися релігієзнавці, — це досліджувати стихійні язичницькі рухи”.

Галина Лозко, як прихильниця рідної (етнічної, української)

віри має дух та сміливість плести **проти** космополітичної, глобалістичної течії. Кожній книжці Г. С. Лозко протистоять в Україні десятки, а то й сотні інших релігієзнавчих творів, написаних відповідно до панівного тренду.

Волхвиня Зореслава могла б сьогодні багато розповісти про справжню ціну тієї “толерантності”, про яку люблять торочити державні чиновники, речники світових релігій та заангажовані ними релігієзнавці.

Свобода релігії в Україні є для кого завгодно, тільки не для конфесій етнічних рідновірів. Якось Володимир Шаян заважав, що “без держави не буде нашого Храму в Києві”. Але парадокс полягає в тому, що вже три десятиріччя держава Україна існує, а храму рідної віри немає не лише в Києві, а й в жодному з регіонів

Рідновіри Словенії, Чехії, Польщі з Галиною Лозко. Київ, Перунів острів, 2017 р.

країни. Численні звернення до центральної та регіональної влади виявилися безрезультатними. Одним з доказів згадаю хоч би опублікований Галиною Лозко (Волхвиною Зореславою) *Відкритий лист до Президента України В. Ющенка 12 липня 2005 р.* (щодо надання ділянки для будівництва Храму Рідних Богів) (див.: Наша справа. — 2005. — Квітень. — Ч. 4; Інформаційний бюлетень. — 2005. — 1 верес. — № 30. — С. 8). Тобто з-поміж 93-х теперішніх релігійних конфесій в Україні всі мають право мати якісь свої святині, **окрім рідновірів** (це, вочевидь, на думку Державців — Отців Нації, має її “зміцнювати”, і тільки Об’єднання рідновірів України, що існує з 1995 р., вже понад чверть століття ніяк не впишеться в цю “трендотенденцію”).

Пригадаймо: а) конфлікт навколо Десятинної церкви, коли держава стала не на бік рідновірів, а на бік церкви московського патріархату в Україні; б) історію зі Світovidом (який начебто “заважав” готелеві Хаятт Рідженсі, а згодом — візитові російського патріарха Кіріла); в) історію з виділенням землі для Храму Рідної Віри... (перелік цей можна було б продовжити).

Галина Лозко добре знає, хто і що перешкоджає утвердженню Рідної Віри на українській землі: як би не викручувались вороги релігійної свободи, ключову роль тут відіграють релігійний фанатизм і правовий нігілізм погано чи добре замаскованих глобалістів, які добряче вмонтувалися в державну й релігійну політику в Україні.

Тому, говорячи про потребу “масштабної ревізії законодавства про свободу совісті та віросповідань”, Г. Лозко пропонує “віднайти нові способи подолання або запобігання явищам релігійного фанатизму й дискримінації за релігійною ознакою”; очевидна й “нагальна потреба державної підтримки автохтонної етнорелігійної конфесії, як це вже існує в інших європейських державах”, вважає Волхвиня Рідної Віри українців.

Книги Лозко у книгозбірнях світу

Шоб з’ясувати, наскільки праці Галини Лозко відомі у світі, я вибірково дослідив електронні каталоги понад півсотні дуже авторитетних бібліотек на різних континентах. Виявилося, що найповажніші книгозбірні пла-

берліні, по 4 — в Національній бібліотеці Польщі та в бібліотеці Чиказького університету.

Однак мій рейд виявив і слабину в розповсюдженні книг Лозко у провідних бібліотеках країн світу. Скажімо, попри те, що книга “Пробуджена Енея” (2006) розглядає в основному європейський аспект відродження етнічних релігій, я виявив цю книгу лише в електронних каталогах окремих бібліотек США, тоді як у жодній з промоніторених європейських книгозбірень цієї книги немає, як це не дивно. В жодній з досліджених бібліотек світу я не помітив монографії нашої авторки “Європейський етнорелігійний ренесанс: витоки, сутність, перспективи (на матеріалі відродження етнорелігій у європейських країнах)” (К.: Такі справи, 2006. — 424 с.), а її ґрунтовну монографію “Боги і народи...” (2015) має у своїй колекції лише Національна бібліотека Білорусі.

Що більше, у 60% промоніторених бібліотек (національні: НБ Італії, Іспанії, Угорщини, Болгарії, Сербії, Литви, Росії (РНБ у Санкт-Петербурзі), Індії, Японії, Австрійська і Словацька національні, Королівські бібліотеки Нідерландів, Бельгії, Швеції) та університетські: Оксфордського, Паризького (Сорбонна), Віденського, Гумбольдта в Берліні, Цюрихського, Стокгольмського, Празького, Бухарестського, Белградського, Братиславського, Софійського, Вільнюського, Білоруського (Мінськ), Московського, Санкт-Петербурзького університетів) жодної книжки Галини Лозко не виявлено. У колекціях деяких бібліотек виявлено лише по одній назві її видань. І все це свідчить не тільки про неготовність бібліотек по той бік бібліотечних кордонів до оцінювання книг нашої авторки, а й про певне нерозуміння українськими промодерністами вітчизняних етнологічних та релігієзнавчих видань цінності авторського доробку Лозко на досить сірому тлі гуманітарно-книжкового ринку.

Гортаючи тисячі сторінок у двох десятках книг Галини Сергіївни, я не зустрів жодного нецікавого тексту. Вражений книжками і статтями Лозко, не можу не згадати, панство, що час уже нам подбати і про систематичне видання *багатотомника* її Творів (найадекватнішим був би 10-томний формат).

Одне з видань своєї книги “Українське народознавство” Галина Лозко завершує такими словами: “Український етнос нині творить власну альтернативу світовому глобалізму. А це можливо лише на основі перевірених тисячоліттями етнічних цінностей. Отож і ця книжка хай буде моїм скромним внеском у майбутнє рідного українського народу”.

Десять років праці Галини Сергіївни на Українське Відродження, зокрема й у сфері духовній, переконали її в тому, що “українці на своїй землі запанують тоді, коли повернуться до Рідної Віри своїх Предків”.

Духовний лідер не обіцяє манни небесної та не роздає послідовникам цукерок у блискучих обгортках. Він вказує Шлях до Свободи. Коли хоче — й до свободи релігії.

“Вони додають до величної скарбниці народного духу творчу силу слова, кмітливість думки, гострого гумору й справедливу оцінку факту”.

Вадим МИЩИК, етнограф, заслужений працівник культури України

Тисячолітня традиція... в устах народу.
Іван Франко

Утворчості українського народу давнішого часу щодо віршів зазначено дві назви — “вірша” та “піснь”. Причому, як писав академік Агатангел Кримський, — “вірша у нас жіночого роду”. Пісні, як суто літературні твори, відомі у XVI–XVIII століттях. Ті, в яких йдеться про життєві справи, називаються “Піснь світська” і тематика їхня охоплює справи від “світової” до “непотрібної”. А ще набули поширення вірші-оразі (похвальні, величальні), вірші-травестії (перелицьовані) в гумористично-бурлесковому тоні. Передавалися вони з уст в уста, читалися, оповідалися, наповнюючи життя духовним змістом. Ті твори, записані в різних збірниках, стали надбанням літератури, фольклористики й історії.

Серед людей виділялися твори не лише із хистом літературним, а й оповідальним. Народні потішники вміли не лише скласти вірша, а й виголосити орацію, зімпровізувати інтермедію-комедію, розіграти в лад і склад балачку. Вірші читали при велелюддях — ярмарках, гостинах, святах, гуляннях, навіть весіллях. Їхніми носіями і читцями були спудеї, мандрівні дяки — миркачі, бакаляри, пиворізи, козаки, канцеляристи, взагалі грамотні. Оповідачів шанували нарівні із співаками, обдаровували, а мастаків тих і химерних, то й щедро. В багатьох із віршів наголошувалося на їстивне, щоб “давали благословення із того поросяти, що торік зарізали”. Або ж про все зразу казалося: “Дайте води, бо так хочу їсти, що не має де переночувати”.

Відомі уже з XVI ст. народні вірші мали не просто кілька строф, а й були досить великими за розміром, ще й до того популярними й люди мали час і терпіння їх вислуховувати. Так, “Вірша пазникова, різдвяна” із Богданівки на Поділлі “має тепер 51 стих”, а така ж із записів Максимовича — аж 64 (с. 109).

Вірші із Шевченкового краю вперше опублікував академік Агатангел Кримський у збірнику “Звенигородщина. Шевченкова батьківщина з поглядом етнографічного та діалектологічного”. У ній він відвів віршам цілий розділ й подав їх у записах Сергія Єфремова, Ол. Панасевича. У вступній довідці А. Кримський пише: “Непоганий її текст записав 1897 року Ол. Панасевич у своїм селі Гусаковій. Тому що той запис не дуже одбігає своїм текстом од відомих нам текстів XVIII–XIX ст., можна гадати, що він у нас переходив з покоління не через самісньке усне переказування, а мабуть чи й не записувався”. Надруковано два зразки: із збірки Белозерського з Чернігівщини та з Гусакова (Звенигородщина). Цінні зразки він узяв із рукопис-

Народні вірші

ної збірки кін. XVIII в. Її А. Кримський дістав 1895 р. від Ісака Кулінич із Смільчинець, яка перейшла йому від батька. Вірш на провони — поминання померлих — А. Кримському записав 1902 року 50-річний селянин із Чижівки Звенигородського повіту Спиридон Кириленко.

Суспільні зміни відбивалися у віршуванні. Особливо діставалося більшовицькій владі, яка жорстоко розправлялася з українцями. Люди на своїй шкурі це відчували і відразу відгукувалися влучними творами. Здебільшого це були певні переробки відомих пісень чи віршів. Чимало виникло творів за зразком “Ще не вмерла України”, “Інтернаціонал”.

За зразком “Інтернаціоналу” створено вірш у Медвині, який протистояв московсько-більшовицькій експансії. У ньому реально відтворено боротьбу на своїй околиці:

*Повстаньте Медвин і Ісайки,
Підем війною на Богуслав...*

У творах відбивалися наслідки тих змін, які відбувалися при насаджуванні московським більшовизмом своєї влади. Низка з них відтворює трагедію голодовки та репресій більшовицького режиму. Смерть зрівнює і відданого владі, і непокірного. Вірші короткі, але сюжетно завершені. Такими вони створювалися ще й через обережність. Короткого вірша швидко скажеш і лихий чоловік не встигне підслухати. Вони універсальні, бо їх можна було і оповідати, і співати. Вірші мали здебільшого чотири рядки. Особливо влучними були двовірші. Останні наводимо:

*Я до СОЗу не піду,
Бо я знаю ту біду.*

У них, як бачимо, розкрито усю антинародну політику керівників новітньої російської імпері-есеєрсії — Радянський Союз, усієї Всесоюзної компартії (більшовиків) із її ідеологами та практиками.

Окрім цього, за безкінечною роботою, потім засиллям радіо й телебачення, людям бракувало часу складати і слухати великі вірші. Тому стали поширюватися твори малих форм. Вони ж були й безпечнішими при оповідуванні. Двовірші легко піддаються скандуванню і захоплюють сотні людей при масових заходах. Ними почали широко користуватися на футбольних матчах з другої половини 1960-х років, особливо при зустрічах із московськими командами.

*Не віддамо Буряка
За всю команду “Спартак”.*

Такі вірші стали масовими під час національного зрушення восени 2004 року, викликаного фальшуванням під час виборів Президента України, яке “зафарбували” у помаранчеву революцію. Гострі вірші ставали дієвим засобом боротьби проти влади, фальсифікаторів виборів. Їх писали на плакатах, стінах, парканах, передавали мобільними телефонами, запускали в Інтернет, скандували на вулицях, на зразок ось цього:

*Зека на нари
І підемо на пари.*

Тепер, завдяки поширенню електронних засобів зв’язку, вірші малих форм відразу відгукуються на важливу подію і відразу облітають ледь не всю країну. Під час газової війни 2009 року, яку оголосили російські державці, через “Газпром”, по мобільних телефонах українці-оптимісти миттєво відреагували коротким, мов спалах блискавки, віршем:

*В д... і бачили “Газпром” —
Поздоровляєм із Різдвом!*

Є чимало віршів, які пошире-

ні між людьми в тій чи іншій місцевості, й автори їх відомі. Хоч вони живуть уже поза волею автора. Уривки з віршів Хтоми Дученка із села Вишніполя на Уманщині (нині Тальнівського району) частково ще збереглися в пам’яті людей, хоч створені вони ще на початку XX ст. В усній формі передавалися кілька десятиліть. Відомо, що записи віршів з уст Хт. Дученка в пореволюційний час робив Микола Кмітевич, а в 1936 р. — студент інституту журналістики Федір Мищик, але вони не дійшли до нас. Із пізніших записів видно, що “творчість Хтоми Дученка мала гострий сатиричний характер: викривав злодіїв, хуліганів, сільських багатіїв, гостро і дотепно висміював їхню поведінку, іноді беручи для своїх творів форму колядки (напр. “Ой, видит бог, видит творець...”). Взагалі, творчість Хтоми Дученка — це відображення більш-менш важливих подій на селі в дожовтневий період” (М. Мищик, *Багатотиражка “Вперед”, 1962 р.*). Його творчість записували Мирослав та Вадим Мищики. Зразки її опубліковано у збірнику “Вишне поле. Творчість одного села” (2005).

В с. Жовнині Чорнобаївського р-ну жив жартівливий чоловік Ладимир Павлович Стовбир (1902 р. н.), або, як його всі називали, — дід Ладимир. На будь-яких okazіях він розігрував жартівливі сценки, розповідав кумедні прилиденції, вірші. Навіть якесь слово, мовлене з певною інтонацією та гримасою, викликало в людей сміх. Вірші, які він читав, я записав на магнітофон у травні 1970 р. Пересмішник розповідав, що його часто кликали на гулянки, аби розважав люд: “Я там усюкого наговарював, що від сміху аж боки вривали. А що вже тих віршів пона-розказував, то й на воловій шкурі не списати. Візьму якусь книжку, переверну догори ногами та й читаю, як ото піп на молебні. І де воно тільки бралось! Тепер думаю, так пуття нема. І купити ніде”. Життя чоловіка скінчилося трагічно. На початку 1980-х рр. сніжної зими він десь подівся і ніхто не знав де. Аж коли сніги почали танути, його знайшли замерзлим у лісосмузі, куди він пішов за сушняком для палива. Останній рядок із прочитаного ним вірша є до певної міри містичним: “Тільки смерть страшна”.

У Жовнині ще у 1970-х роках жила давня традиція оповідати на весіллях вірші. Безпосередньо на одному з них я записав вірш “Про п’янство” від Ганни Шпортун (1892 р. н.), при чому один раз його декламувала, а вдруге речитативно наспівувала. І хоч вона його перейняла ще в дитинстві від своєї мами, але виявилося, що це вірш Якова Щоголіва “Шинок”. Також на весіллі вірші оповідав Гнат Горбенко (1895 р. н.), з уст якого позаписував на магнітофон. Це “Розповідь Грицька Булави”, вірша, який, судячи по тематичі і стилю, належить ще до репертуару мандрівних оповідачів XVIII ст.

Традиція оповідального мистецтва, особливо на весіллях, цебто серед велелюддя, була довіковою. Про це також свідчать записи відомого фольклориста Гната Танцюри віршів-ігор, які він у 1930-х роках позаписував на весіллях у своєму селі Зятківці на Поділлі.

Народні віршувальники є

людьми талановитими, творчими і дотепними. Мова їхня жвава, жартівлива, багата на порівняння, по народному образна і влучна. Поезія народної мови у віршах втілюється сповна. Твір живо оповідається, швидко сприймається і майже відразу запам’ятовується. Останнє є особливо важливим для популяризації: один почув і другому переказав. В основі народного вірша лежить реальна подія, конкретна людина, що також важливо для сприйняття. З одного боку вони у ньому зафіксовуються, а з іншого викриваються недоліки, висміюються гандж, осуджуються дії, вчинки, однак людина не принижується. Сюжет розвивається у жвавих тонах, жартівливих зворотах. Важлива подія часто висвітлюється в смішних рисах. Отже, для більшості віршів притаманна власне народна манера, незалежно від того чи це буде великий твір за розміром чи на кілька рядків — чотири, а то й два. Навіть певна недовершеність вірша слухачами прощається (з часом вона виправиться), бо основним є опоетизований факт.

Пишучи про творчу конкретику народної белетристики, а це, безперечно, стосується і народних віршів, Іван Франко відзначає саме такий тематичний підхід: “теми все беруться з дійсного життя, мають героїв дійсних, по ім’ю знайомих, іноді живих ще людей, але спосіб опо-

відання, трактування матеріалу... покаже нам, що се вже твори коли й не свідомого артизму, але дуже тонко розвиненого артистичного інстинкту”. (Іван Франко. — К.: Т. 37. — С. 11. *Bel parlar gentile (Вишукане красномовство)*).

Авторство, слава для народних творців не основні. Найбільшою втіхою для них є те, що вони створили і пустили межі люди. Ото й тільки й того, коли вони чують як переповідають їхній твір, сміються та хвалять отого невідомого, що так доладно створив.

Жовнинці (Лівобережна Черкащина) у 1970-х роках гордились своєю “Енеїдою”, як вони називали “Лист із того світу”. Вірш має два варіанти і записаний Вадимом Мищиком (1970) та Віталієм Ратушняком (1971) під час етнографічної експедиції в села Лівобережного Подніпров’я, які були переселені від Дніпра у степ при спорудженні Черкаського водоймища. Він складений в кінці 1960-х років. Автор не вдалося встановити — він очевидно вважав, що краще бути невідомим. Люди поділювали, що його міг написати Іван Прокопович Левочко. В обох варіантах оповідається про життя покійних жовнинців на тому світі. Вони різняться за майстерністю. Запис

1971 року спрощений, мабуть від того, що не все запам’яталося, тому й оповідало його записувачеві навіл із розповідною мовою.

Від кількох жителів Звенигородки мені вдалося записати вірші, які автори не знали, а просто оповідали їх. Так, вірші Володимира Кузьменка я прочитав у записах дочок Ярославів — учениці Звенигородської школи. Аж згодом через кілька років взнав хто їхній автор. Із Кирилом Моцаром ми разом працювали. Його вірші співробітники переповідали. Знали, хто їх писав, але він в авторстві не признавався. Я пропонував йому опублікувати в газеті та він відмовлявся. Мовляв, їх люди розказують і не знати хто написав, а коли надрукують, то там стоятиме прізвище і запахне неприємностями. Пригадався подібний випадок із Хтомою Дученком (с. Вишніполь на Уманщині). Пан Прошиновський підпоїв його і напосівся, щоб той написав свої вірші. Хтома, хоч і був грамотний, але сказав, що не вміє писати. Пан спересердя сказав: “Добре, що неграмотний, бо вже давно б сидів у тюрмі”.

Кирило Моцар був чоловіком оригінальним. Неквапливий, неберучий, але з гострим поглядом та кмітливим розумом. Будь-яку несправедливу ситуацію перетворював на дотепний вірш і конкретна особа ставала героєм його гуморески. Якби не війна, талант міг би сповна проявитися. Авіаційному механіку за бойовищами було не до поезії. Згодом багато років працював у Звенигородському пасажирському автопарку інженером, механіком, диспетчером. Події, особливо несправедливі, висміював. А щоб вірші не обернулися для нього неприємностями, він їх не давав не тільки до друку, а й нікому записувати. Так вони усно й розходилися межі людей.

У цьому ж таки автопарку водієм на автобусі працював Віктор Сенік. Невисокий на зріст, але жвавий у рухах та мові. Жарти з його уст так і сипалися. На будь-яку подію він міг скласти короткий, але влучний вірш. Часто виступав із читанням гумористичних віршів. Інколи не можна було добрати: чи то його вірші, чи іншого автора. Сказав і наче забув, бо інша якась ситуація уже заповнювала його творчу уяву. То він висміяв керівників шахти, а то пустив межі люди віршика про шахрайство районного фінансиста, то ще про якусь подію влучно створив.

Володимир Кузьменко народився у Звенигородці 1926 року. До війни 1941 року працював на чавуноливарному заводі. Зазнав німецької каторги. Після визволення відслужив в армії, де складав вірші на командування, за що ледве не загірив у концтабір. Демобілізувавшись, повернувся у Звенигородку і знову почав працювати на ливарному заводі. Його вірші розносилися межі звенигородців, передавалися з уст в уста, аж звітські про певні події. Для нього великою приємністю було чути коли люди розказували його вірші. Лише 25 травня 1996 року у часописі “Звенигора” (редактор-засновник В. Мищик) їх вперше надруковано.

Народні вірші як жанр української творчості повсякчас побутують і, незважаючи на всілякі суспільні ситуації, постійно розвиваються. Вони додають до величної скарбниці народного духу творчу силу слова, кмітливість думки, гострого гумору й справедливу оцінку факту.

Володимир СЕНЦОВСЬКИЙ,
м. Борзна

Була середина вересня 1993 року. Кілька авторів з Борзни одержали запрошення на репрезентацію літературного збірника “На пагорбах століть”, випущеного з нагоди 1000-ліття Ніжина. Ця подія щасливо співпала з річницею визволення міста від німецько-фашистських загарбників.

Пригадую невеличкий затишний зал на першому поверсі готелю, м'яке світло полуденного сонця, яке навкіс лилося у вікна, затінені розлогим золотавим листям, приглушені голоси промовців і ту особливу, задушеву атмосферу, яка навіювала спогади про далеку студентську юність. Адже більшість тих, чий твір потрапив до ювілейного альманаху, в різні часи навчалися в Гоголівському виші.

Так сталося, що після офіційної, так би мовити, частини я не поїхав додому, як мої товариші, а залишився на вечір у місті ста тополь, як охрестили Ніжин мої ровесники-поети зі студентськими квитками. Посприяв цьому і мій давній друг, упорядник збірника, нині відомий письменник Анатолій Шкуліпа.

Власне, не так уже й часто мені, автору з глибинки, доля милостиво дарувала щастя разом побачити цвіт українського красного письменництва. А завітали в тисячолітнє місто колишні вихованці тутешнього вишу Олекса Ющенко, Леонід Горlach, Володимир Мордань. Та найколеритнішою постаттю серед них, найбільшим авторитетом, перед яким я схилився відтоді, як прочитав “Яблука з осіннього саду” та “У лелечому селі”, для мене, безсумнівно, був Євген Гуцало.

Знайшлося для мене й місце в готелі. Потурбувався про це, до речі, Євген Пилипович.

Увечері центральна вулиця міста спалахнула сотнями живих вогнів: відбувся святковий факельний похід. Десь у хвості колони прилаштувалися й ми, літератори. Сталося так, що я йшов поруч з Євгеном Пилиповичем. Невисокий, у притертій шкіряній, він аж ніяк не скидався на “метра”. Розговорилися. Виявилось, що між нами є щось спільне: по-перше, хвороба очей (“Уяви собі, — обмовився Євген Пилипович, — коли довго працюю за столом, то, трапляється, що на якийсь час раптово темніє застилає зір...”), а ще — походження: прадіди мій і його, виявляється, були чумаками...

Такий поворот розмови додав мені сміливості, і я запропонував Майстрові одну свою — сторінок на три — прозову річ, яку в часи

Світло не погаслої чарівної квітки

застійні ніхто не наважувався друкувати.

— Це для мене до болю знайома ситуація, — усміхнувся Євген Пилипович. — Я теж не раз потерпав...

Характерним жестом поправивши окуляри, він, коли процесія зупинилася біля парку, швидко пробіг очима машинописний текст.

— Що ж, — сказав, — її і не могли надрукувати. Тільки, як на мене, варто подумати над кінцівкою. Зробіть її делікатнішою і ефектною.

Я скористався порадою, і “Притчу про палаючу квітку” присвятив своєму духовному Учителеві. Пізніше в цій притчці я побачив невгасимий відсвіт його долі — долі великого художника слова. Нелегким був шлях у літературу в молодого Гуцала, навіть рідний батько довго не визнавав сина як письменника.

Ось вона,
**ПРИТЧА
ПРО ПАЛЯЮЧУ КВІТКУ**

Євгену Гуцалу

Один садівник усе своє життя вирощував квіти. Він довго і нетомно плекав таку квітку, пелюстки б якої горіли справжнім полум'ям, навіть уночі випромінювали райдужне сяйво. Садівникові боліло серце, що його село все частіше обминають ластівки, порожніють лелечі гнізда. За одвічною важкою працею люди не помічали, як мертвіє село, перетворюється на лунку пустелю. Не помічали, бо в щоденних клопотах загубили животворну зоряну мрію. Садівник хотів, щоб сяйво палаючої квітки освітло їхні збайдужілі душі, розбудило призабуту материнську пісню. Ту єдину, найдорожчу пісню, яка дарує людям крилату мрію, приналежить до теплих осель щебетливих ластівок, повертає у рідні гнізда гордих лелек.

Односельці скрушно хитали головами:

— Ти краще вимоли в Бога, щоб була земля родючою та ліси кишили дичиною.

Недовірливі, завше обтяжені роботою люди охололи до високих поривань.

Дивному садівникові так і не вдалося виростити палаючу квітку. Помираючи, він залишив у спадок своїм синам стареньку хатину з прогнилим дахом та дюжину вузликів із насінням.

Поховали садівника, і старші сини звично завдали собі на плечі одвічну ношу турбот про хліб насущний. І тільки найменший Іванко трепетно розв'язав тугі батькові вузлики.

Якось Іванко працював у саду, коли до нього підійшов сивий дідусь. Хлопець був вражений: довга дідусева борода світилася всіма барвами веселки.

Старий глянув на тремтливое озерце золотистих пелюсток і здивовано спитав:

— Навіщо тобі, сину, стільки квітів? Посіяв же краще жито, мав би кусень хліба.

— Дідусю, щоденна праця зігнула людей до землі, і їм ніколи подбати про власну душу, — сказав Іванко. — Я хочу подарувати квітку, яка б розбудила пісню...

— Квітку надії й свободи? — пе-

репитував дідусь. — Виростити її ой як непросто.

— Знаю, — зітхнув хлопець. — Батько уже згорів...

Старий пильно глянув йому в очі:

— Що ж, підкажу: візьми зоряне насіння.

Іванкові подих перехопило:

— Де?

— Ти, мабуть, чув про Зміїну гору. Живе в горі добрий чарівник. Він доглядає небо. Адже небо — той же сад. Тільки родить він не яблука, а зорі. Вони, як і всілякі плоди, мають свій вік. Восени чарівник розстилає рядна з туману і збирає зірки, наче доспілі яблука. З них вилуцує зернята й ховає в золотому ріжку. Коли сонце прогорне зірілі замети хмар і промені відвоюють у зими тендітний первоцвіт, чарівник знову піднімається на вершину гори і засіває, ніби страглу землю, небесну рівнину.

Тільки ще ніхто не наважувався підійти до тієї гори.

— Чому? — спитав Іванко.

— До гори може підійти лише той, чий серце також спалахне, наче зірка. Інакше гора спопелить.

Хлопець приклав руку до схвилюваних грудей:

— Я чую, як воно проймається вогнем.

— Тоді рушай. Тільки поспішай, сину, бо днів твоїх уже небагато...

Через якийсь час Іванко повернувся в село.

— Я відкрив вам очі, люди! — шепотів почорнілими вустами. — Вам же усміхнеться доля...

Іванко щось дбайливо закопав під хатою, раптом схопився за серце. Солона сльоза зірковою зірвалася з померклого ока й скропила розпушену грядку.

Брати покляли небіжчика в домовину, і виявилась вона на диво легкою, як хмарина.

Ніхто не прийшов проводити Іванка в останню путь: усі працювали в полі. За домовиною сумно ступав лише сивий дідусь з довгою бородою.

З часом люди забули про Іванка. Тривога про завтрашній день потьмарила пам'ять, заступила сонце. Але якоюсь ще холодною ніччю люди прокинулися від незвичайного сяйва, яке рожевою хвилею огортало село. Налякані, вони посхоплювалися з теплих ліжок і, мов нічні метелики, побігли на світло.

Під натиском упав блаженський тин, й односельці вражено вклякли.

Була глупа ніч, а під вікнами Іванкової хати, ніби високі зорі, яскріли дивні квіти. Люди стихло стояли, і цілюче тепло палаючих квітів струменіло в їхні збентежені душі, щедро поїло, як весняна повінь степову криницю...

Тендітний світанок уже підпалював крила згасаючої ночі, з лункої даліни почувся крик запізнілих перелітних птахів, і провітлене село аж стрепенулося від щемливої колицької пісні.

Відтоді й заглядають у наші вікна, як у душу, зоряні мальви. Як совість. Як пересторога.

Назавтра ми блукали містом, подекуди узолоченим верхівками дерев, осяяним на диво лагідним і шедрим сонцем, за ініціативою Олекси Яковича Ющенка відвідали на міському цвинтарі могили його улюбленого викладача Миколи Пилиповича Сайка, переслідуваного в 1930-х роках за “помилки національного характеру”. Це йому, літературознавцю і поету, належать афористичні рядки:

Засосюрилося небо,
Затичинилась земля...

У прихистку молодого липи пом'янули світле ім'я доброї людини.

Я дивився на замисленого Євгена Пилиповича і згадав ту далеку, за тополиною завією, щасливу осінь, коли вперше — ще нічого не читавши, почув дзвінке ім'я: Гуцало.

Я тільки-но вступив до педін-

на півку всю знамениту київську рать разом із новими літературними паростками. Одна з тих світлин з'явилася в художньо-публіцистичній повісті Олександра Забарного “Під знаком “білої плями”.

І були, звичайно, розмови про літературу. Євген Пилипович, крім усього, володів ще й хистом самобутнього оповідача — неквапливого і розсудливого, який знає ціну кожного свого слова.

Більше говорили про творчі пошуки знайомих поетів. А от на моє необережне запитання про деякі “секрети” його власної творчості Євген Пилипович лише всміхнувся...

Ходили ми гомінками вулицями, відвідали альма-матер — інститут, але в мене склалося таке враження, що я чужий у цьому місті. Сказав про це Євгену Пилиповичу.

— Таке відчуття і в мене...

Увечері він занудгував, хотів рушити додому, до Києва, але щось перебило.

Доля подарувала мені ще один день спілкування з цією неординарною людиною.

Наступного дня, коли прощалися, Євген Пилипович побатьківськи притулив мене до себе, потім поклав руки на мої плечі, постояв так, помовчав. Моє серце трепетало, як легкий тополиний листок, що догоряє на святі осені...

Я стиха спитав дозволу надіслати йому свою шойно випущену “Веселкою” дитячу книжечку.

— Надсилай, Володю.

Через три тижні одержав очікуваного листа.

“Дорогий Володимире! Дякую за листівку і за дитячу книжечку. Хоч би скільки в теперішні і трохи давніші часи я вже їздив до Ніжина, але моя свідомість не сприймає це місце — як місце моєї студентської молодості, і воно не таке — і я не такий. Якесь несправжнє, чи що. А справжнє — це те, що залишилось у пам'яті, здається, що тільки в пам'яті воно й справжнє. А їдь чи не їдь тепер до Ніжина — не дає того ефекту, якого б хотілося, але ж — і не може дати.

В “Дивень-ранку” прості й милі дитячі речі, світлі, по-доброму наївні, тобто близькі безхмарній юній психіці, яка ще чарується поезією свиту.

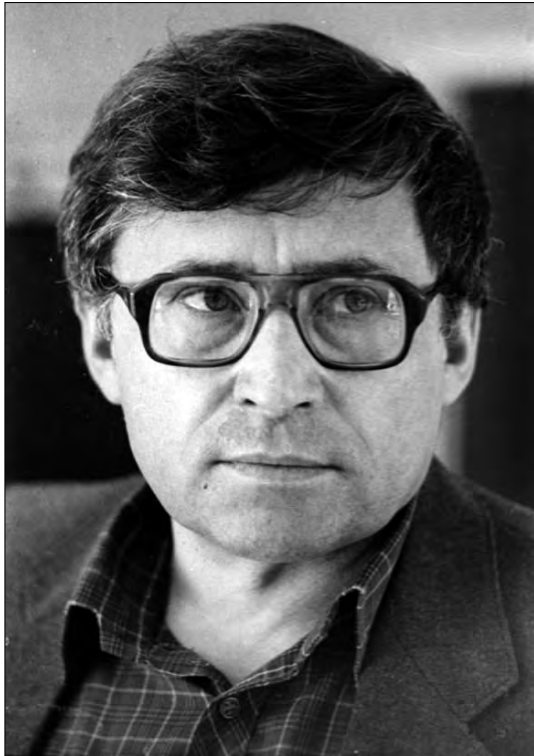
Хай пишеться, хай щастить, хай не згасає в душі те, що кличе писати.

З повагою, Євген Гуцало. 10 жовтня, 1993 рік. Київ”.

Я ще кілька разів телефонував Євгену Пилиповичу, домовлялися про передмову, яку він напише до підготовленої до друку моєї збірки “Лицар і Попелюшка”. Він просив розшукати мого давнього товариша Івана Просяника, оповідання якого колись дав дорогу в журналі “Ранок”.

Не встиг: нагла смерть обірвала його життя. Передмову до книжечки написав уже Віктор Кава. Івана Просяника я знайшов запізно.

Теплим спалахом не погаслої чарівної квітки струменіє в моєму серці згадка про великого художника слова.

Роман ГРИНЬКІВ: “Бандура – це справжній оркестр, лише в мініатюрі”

У нашому тижневику ми писали про концерт “Різдво з бандурою” (за участю народного артиста України Романа Гриньківа), що відбувся у Будинку звукозапису Українського радіо. Сьогодні пан Роман – гість “СП”.

— **Що можете розповісти про вашу співпрацю з Будинком звукозапису Українського радіо?**

— У цьому залі приємно грати. Тут хороша акустика, комфортно почуваєш себе на сцені. Але водночас цей прекрасний зал вимагає від виконавця більш відповідальної підготовки до концерту, адже досконала акустика допоможе слухачеві вловити найменший огріх.

Студії, які налаштовані на запис музики, зазвичай виключають присутність на цих концертах слухачів. Але, як на мене, коли в залі немає гостей, то грати ще складніше. Раніше у Будинку звукозапису робили лише фондові записи, внутрішні творчі проекти, які виключали присутність слухача.

Приємно, що тут змінюються форми роботи. На концерти приходять люди. Вважаю, що це крок уперед. Записи стають якіснішими і більш насиченими енергетично.

Мені зателефонувала одна з організаторок таких концертів Галина Бабій, розповіла про цей проект. Я зрозумів, наскільки він важливий для виконавця. Це оновлення бачення самого творчого процесу.

Вже виступав тут раніше з Іваном Таранком. А представлення бандури відбулося вперше. Хотілося якомога ширше показати цей музичний інструмент, розкрити його потенціал та різні нюанси. Такі концерти допомагають засяяти інструменту іншими барвами, розкривають його нові можливості.

— **Хто з вами поруч на сцені?**
— Це Олексій Корчагін (духові інструменти), Ігор Ковальчук (віолончель) та Лариса Дедюх (камерно-академічний спів). Ми робимо вільні транскрипції народних інтонацій. Створюємо різноманітні програми. Прагнемо, щоб наша творча дружба переросла в розкриття кожного артиста як музиканта і виконавця. Пропонуємо творчі ідеї і разом їх реалізуємо.

— **А коли бандура прийшла у ваше життя?**

— З народження вже знав, що буду бандуристом (*усміхається*). Мій дід Петро Пашко, родом з Чернігівщини, сам робив бандури. Я ще не народився, а він вже витесав мені маленьку бандурку. Ще до народження мої рідні знали, що народиться хлопчик, і хотіли, аби я грав на бандурі.

Я перший з родини, хто займався бандурою професійно, до цього були музики-самоучки. Вони брали активну участь у самодіяльних колективах, що існували при вишах, в яких навчалися. На жаль, ця традиція втратилася. Сьогодні майбутні медики, юристи та інші студенти варяться у своєму соку, не збираються у творчі гуртки.

— **Що вам дали роки навчання?**
— У нас склалася унікальна освіта з гри на бандурі. Ми вчили класику, різні напрямики в академічній і народній музиці. Маємо свій академічний репертуар, а також перекладення, адаптацію творів, крім цього є, речі, написані українськими композиторами

спеціально для бандури. Вивчаємо бандуру за різними жанровими напрямками. Виконавці, які здобувають цю освіту, стають всебічно обізнаними.

Якби ми підходили до бандури лише як до народного інструменту, то він міг би з часом вичерпати себе. А оскільки це вже універсальний музичний інструмент, то є всі сподівання на те, що він активно розвиватиметься й далі.

Світ змінюється. Якщо раніше бандурист повинен був не лише грати, але й співати, то сьогодні це не обов'язково. Наразі дехто з бандуристів ближчий до сучасності, грає джазові твори. Інші шукають себе в класиці, виконують старовинну музику, роблять цікаві перекладення класики. А треті грають народну музику. Так зростають зерна, які свого часу посіяв професор Національної музичної академії України імені Петра Чайковського Сергій Баштан.

Саме з його легкої руки Бах вперше зазвучав на бандурі. С. Баштан був у цій справі першовідкривачем. Взяв поліфонічну творчість Баха, спробував її описати, зробити методичні розробки, щоб вона звучала стильно і на бандурі. Саме завдяки Сергію Баштану наша музична освіта має довершену форму, а бандура — лідерка серед народних музичних інструментів. У нас сьогодні складний, різноплановий матеріал, який значно відрізняється від того, що був двадцять років тому. На жаль, про це мало хто знає.

— **Можете розповісти про свій особистий репертуар?**

— Намагаюся зробити так, аби мої програми були тематичними. Якщо колядки, наприклад, то вони мають стилістично нагадувати одна одну. Прагну концептуально витримувати один стиль.

Переконаний: якщо виконувати в одному концерті класику, сучасну і народну музику, джаз, то це не дає бажаного ефекту. Сценічний досвід довів, що якщо “пхати всі вишні в один вареник”, то це не спрацює. А спрацює тільки те, що в тебе найкраще виходить. Якщо ті п'єси, які я зараз пишу, цікаві, то я з них роблю програми. Інші бандуристи, які працюють з класичною музикою, можуть підібрати цілу програму з класики. Все буде дотримано в одному стилі, і це дасть слухачеві зрозуміти глибину цього музичного інструменту, насолодитися відтінками. Ми маємо академічну освіту для того, щоб навчатися всьому. А вже з набутим багажем знань — працювати у тому напрямку, де це у нас краще виходить.

У радянські часи бандурне мистецтво було на межі зникнення. Саме завдяки подвижницькій діяльності Сергія Баштана та інших педагогів, зокрема у Львові, його вдалося врятувати. Нині настає “золотий період” для бандурного мистецтва, проте не варто забувати, що живемо в динамічний час. Вже немає можливості працювати над однією й тією ж програмою п'ять років, як колись. Треба бути активним, робити нове, різноманітне мистецтво, яке буде цікавим глядачеві і

актуальним. Триває боротьба за Україну, її культурну ідентичність. І це відображається на творчості.

— **Удосконаленням бандури ви займалися і в Україні, і за кордоном.**

— За кордоном цією справою займатися було легше, бо там інші можливості. Якщо ти маєш гарні ідеї і знаєш, як їх втілити у життя, то знаходиться техніка, інвестиції. Ручна робота за кордоном коштує дорого, а в Україні робити бандури не вигідно. Парадокс: мобільний телефон китайського виробництва у нас дорожчий, ніж музичний інструмент, створений власними руками.

Бандуру, на якій граю сьогодні, я зробив сам. Що далі удосконалююсь як виконавець, то більше нових тонкощів відкриваю в цьому музичному інструменті.

— **Свого часу доля звела вас з майстром із Чернігова Йосипом Ментеєм.**

— Приїхав до нього, ще будучи студентом Київської консерваторії, хотів замовити собі бандуру. Він посадив мене біля себе, аби я робив цю бандуру сам, і допомагав мені. Йосип Андрійович не приховував від мене жодних секретів, щедро ділився своїм багатим досвідом, підказував буквально. Хотів, аби моя мрія про досконалий музичний інструмент втілювалася в життя. Без його підказок я б ніколи не зміг зробити таку бандуру і, можливо, зламав би свою тонку юнацьку мрію. Після цього вже працював самостійно. Але назавжди запам'яталася ця чесна, багата душею людина. Таких майстрів, як він, вже немає і, напевне, не буде.

Сьогодні маємо величезну проблему — бракує якісних музичних інструментів. Інколи бандурист переростає свій інструмент і переходить на щось інше. Опановує інші спеціальності, приміром, вокал. А якби було більше високоякісних бандур — був би хороший стимул для подальшого розвитку цього виду мистецтва.

Якщо я зможу відновити майстерню, то хотів би доробити омріяну бандуру, яка буде зручною для виконавця.

— **Ваша дружина Лариса Дедюх — українська співачка, педагог, заслужена артистка України. А як ви познайомилися?**

— Нас познайомив Сергій Баштан. Ми обоє вчилися в його класі, закохалися одне в одного і відтоді все життя поруч. Бандура водить нас по світу. Бувало, нас запрошували разом на один захід, не знаючи, що ми — чоловік та дружина.

Лариса має унікальний голос і сумлінно підходить до своєї справи. Робить у вокальному мистецтві приблизно те, що я в інструментальному. Як я шукаю в музичному інструменті — так вона шукає в голосі. Звісно, у нас бувають і суперечки. А на сцені ми творчо змагаємося. Лариса може бачити твір з одного боку, я ж пропоную інший варіант. Це допомагає зробити його різноплановим. Намагаємося ніколи не повторюватися. Навіть ту саму колядку щоразу виконуємо по-різному. З часом дивимося на неї

вже іншими очима. Приміром, після Революції Гідності по-іншому стали робити колядку “Спи, Ісусе”. Ми не можемо жити окремо від того, що відбувається поруч, наша творчість на це реагує. Раніше кобзарі та бандуристи теж не могли жити лише у власному світі. У їхній творчості відображалось все, свідками чого вони були.

— **Ваша донька обрала собі інший шлях?**

— Галинка також любить співати, але з дитинства захопилася балетом. Сьогодні вона солістка Київської опери (Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва). Особливо полюбляє класику. Танцює соло у “Лускунчику” Петра Чайковського, інших класичних постановках. Особисто мені подобається новий балет за її участю — “Танго на пунтах” на музику Астора П'яцолли, постановка Артема Шошина. У цій виставі не просто відтворили танго видатного аргентинського композитора, а виклали сюжет з його музичних п'єс. До постановки взяли різні твори, які були написані в різний час, але в такому поєднанні його музика стає концептуальною.

— **Ви частково окреслили коло проблем, з якими доводиться стикатися в житті і творчості. А що ще хвилює вас як людину і як митця?**

— Ми не можемо проявити себе у світовому контексті. Якщо в Україні виникає якесь помітне мистецьке явище, то воно зазвичай швидко згасає. Переважно лише накопичуємо матеріал. Маємо багато геніальної музики, але вона лежить мертвим багажем. Проте я залишаюся оптимістом і переконаний, що справжня творчість врешті дасть свої плоди. Тільки через культуру, мистецтво, ідентифікацію народ оживає. А якщо народ стає мультикультурним — він зупиняється у своєму розвитку, асимілюється і губиться.

Важливо, щоб митці множили свої ідеї не лише у власному середовищі. Потрібно, аби їх чули більше людей на концертах. Зізнаюся, що інколи репетиції у нас виходять краще, ніж концерти. Але концерт все одно цінніший, тому що ти поділився творчістю зі слухачем. Ти віддаєш, а натомість отримуєш іншу енергію, вдячність глядачів. Ти впливаєш на того, хто слухає, він захоплений. Це і є культурний обмін.

— **Що можете розповісти про викладацьку діяльність у Національній музичній академії України?**

— Ділюся тим, що вмію. До мене приходять вже сформовані бандуристи. Звісно, я знаю краще, ніж вони, деякі тонкощі виконавської майстерності. Раніше витрачав багато часу на те, щоб займатися з ними вправами, як з дітьми. Так вчили мене, і я думав, що це правильно.

Тепер став дивитися на це питання ширше. Якщо бачу у студента якийсь цікавий напрямок, то роблю все для того, щоб він удосконалювався. А паралельно можна виправляти технічні моменти. Це значно ефективніше, ніж школа перенавчання.

За останні два роки такої роботи бачу, що студенти стали яскравіше себе проявляти, а мені стало з ними цікавіше працювати. Сьогодні моя студентка грала п'єсу Равеля. У неї були ноти для бандури, а в мене — партитура для камерного оркестру. Отож, дивився, як у композитора було в оригіналі, і зрозумів, що бандура не просто звучить, як оркестр. Це справжній оркестр, тільки в мініатюрі! У нас вийшов більш змістовний урок. Коли граєш не якесь абстрактне завдання, а частину п'єси, то година пролітає, мов п'ять хвилин захопливої розмови.

Вважаю, що потрібно глибше ставитися до викладацької справи. 30 років тому я вже міг багато чого заграли на сцені. Але якби мене зупинили і попросили словесно пояснити те, що я граю, то не зміг би цього зробити. Настав інший час, сьогодні інші вимоги. Так само відбувається і в інших жанрах. Нещодавно слухав одного відомого піаніста. Він не лише грав, але й розповідав про творчість Шопена, як у того з'явилася та чи інша ідея, той чи інший твір.

Коли ти виходиш на сцену і всіма своїми творчими засобами доносиш складові частини цієї музики і для чого вона створена, то вибудовується справжня вистава зі своїм змістом. Глядач уважно спостерігає за процесом і ніби вже перебуває у процесі цього дійства.

Такі програмні твори дещо призабуті, але сьогодні вони дуже потрібні. Нині не можна вийти на сцену і просто забрати в людини час. Усі виступи мають бути змістовними.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

“Одержима” написана за одну ніч, 18 січня 1901 року, біля ліжка помираючого Сергія Мержинського, друга і коханого чоловіка Лесі Українки.

Авторка поєднує глибокі особисті переживання з філософським роздумом, що виходить за межі суто біографічного. Листи Лесі Українки відтворюють душевний стан поетеси в час написання “Одержимої”, допомагають зрозуміти ідею поеми, розкрити алегорію образів.

Трагічний сюжет та глибинна філософія драми привабили молодого львівського композитора Мирослава Волинського на створення опери ще у 1989 році.

— В опері мене приваблюють насамперед сильні особистості, сильні почуття, сильні вчинки, — розповідає **Мирослав Волинський**. — Усе це є в драматургії Лесі Українки, причому не лише в драмі “Одержима”. Моя перша опера написана за “Лісовою піснею”, приваблювала також “Кассандра”. А написати оперу “Одержима” порадила дружина. Саме їй я присвятив цей твір. Надзвичайно радий втілити у життя оперу разом із молодим та надзвичайно талановитим колективом. Сподіваюсь, що виставу чекатиме успішна сценічна доля.

— У 2019 році у Національній музичній академії України відбувався фестиваль “Київ музик-фест”, — згадує режисерка постановниці опери, “Одержима” **Марина Рижова**. — На цьому фестивалі моя викладачка з фортепіано (нині — декан фортепіанного факультету Академії) Олена Осока познайомила мене з Мирославом Волинським. Пан Мирослав привіз п’ять лібрето своїх опер, нотні фрагменти. Нас дуже зацікавила його опера “Одержима”. Давно знала однойменну поему Лесі Українки, подобався її сюжет. До того ж це майже моноопера, а я вже працювала над постановками моноопер. Хотіла ставити її того ж навчального року, але на заваді став карантин.

Спочатку вистава задумувалася як камерна постановка, адже там лише п’ять діючих осіб. Хотіли робити її з фортепіано. Я невдовзі закінчую навчання в Музичній академії, час думати про магістерську роботу. Вирішила, що непогано було б зробити цю виставу у великій залі. Прийшла з цією пропозицією до головного диригента Оперної студії Сергія Голубничого. Врешті нова вистава стала повноцінним оркестровим полотном.

Репетиційний процес відбувався в досить сприятливих умовах. Керівництво Музикакадемії пішло нам назустріч. Ми мали чотири повноцінних місяці на репетиції. У нас працювали три диригенти, без них не відбулась жодна репетиція. Процес вивчення партій забезпечували три концертмейстери, це допомогло виконавцям швидко їх засвоїти.

Від самого початку мали два виконавських склади. Актори працюють у різних місцях, їхні репетиційні графіки помітно різняться. Але всі артисти працювали пліч-о-пліч і завжди могли замінити один одного. Процес підготовки вистави став для усіх нас великою історією любові.

Головну роль у першому складі виконує Анастасія Полішук — випусниця Національної музичної академії, яка зараз є

Леся Українка на оперній сцені

У Великій залі імені Василя Сліпака Національної музичної академії України імені Петра Чайковського відбулася прем’єра опери “Одержима” сучасного українського композитора Мирослава Волинського. В основі твору лежить життєва драма жінки, що оживає в листах Лесі Українки.

солісткою Київської опери. Прекрасна виконавиця, надзвичайна людина. Може робити на сцені дивовижні речі. Працювати з нею було величезне задоволення. Ми з пів слова розуміли одна одну. Анастасія багато чого пропонувала. У процесі роботи з цією артисткою я здобула великий досвід.

Її партнер — Сергій Дерун, також випускник Академії, нещодавно закінчив асистентуру. Працює артистом хору Національної опери України, прекрасний актор. До цього грав хлопця Тобі в “Медіумі”, який поставив Олександр Співаковський. Важко навіть уявити, як вокаліст упродовж години може грати німого. Відтоді, як побачила Сергія на сцені, мріяла попрацювати разом із ним.

Партнерка Анастасії та Сергія Тетяна Бондар — солістка Оперної студії, працює на кафедрі камерного вокалу, має значний досвід. З нею теж було комфортно працювати. Вона опікувалася своїми колегами, могла їм щось підказати.

Також на сцені були два студенти — Володимир Шур та В’ячеслав Крижановський. Вони навчаються на другому і третьому курсах. Мали можливість отримати прекрасний досвід. Акторів добирала сама і узгоджувала цей вибір з диригентом-постановником.

Моєю режисерською історією в цьому проєкті керував Петро Ільченко. Він допоміг підготувати концепцію вистави. Також сприяв втіленню мого творчого задуму. Бував на репетиціях, давав поради, що мені треба підкорегувати як режисерці.

Не робили жодних змін у тексті Мирослава Волинського, не вносили жодних купюр. Хоча по-своєму інтерпретували музичний матеріал. Все це було узгоджено з композитором. Пан Мирослав приїздив до нас на репетиції у жовтні. Після цього ми працювали у режимі онлайн. А останній тиждень знову разом.

Вдячна за підтримку диригенту-поста-

новнику. По суті, Сергій Голубничий був куратором постановки, вирішував багато організаційних питань. Зі свого досвіду знаю, що така плідна співпраця між режисером-постановником і диригентом складається не завжди.

Ми намагалися перевести історію “Одержимої” у пласт життя Лесі Українки. За основу концепції обрали не релігійний сюжет драматичної поеми, а контекст, у якому вона написана. Опрацювали листи Лесі Українки, її біографію. Намагалися повернути історію в той час, коли вона доглядала за своїм коханим Сергієм Мержинським. Прагнули передати той стан, в якому вона перебувала. Зерном всієї історії для нас є останній лист, який Сергій попросив Лесю написати. Він призначався для іншої жінки. Звідси на сцені листи та інша жінка. А валізи — це образ того, що Леся мріяла врятувати коханого, забрати і повести на лікування. Весь цей період її життя був, ніби на валізах.

Якщо в “Одержимій” Міріам закидають камінням, то в нашій інтерпретації вона обирає шлях внутрішньої загибелі серед цих листів і свого минулого.

Щодо костюмів, то працювали у напрямку мінімалізму. Обрали шлях аскетичності. Оскільки це траур, то всі актори в чорному. Робила акцент на психологічних почуттях персонажів, а не зовнішньому вигляді.

Зі світлом допоміг колега, з яким ми працювали в театрі “Золоті ворота” — Олег Бородінов. Розповіла йому про свій задум, після цього він відвідав кілька наших репетицій. Далі вже робили репетиції зі світлом, вибудовували світлову історію. Потім підключився оркестр.

Думаю, що вдалося втілити в життя відсотків 80 з того, що я задумувала. Дуже хочу, щоб ця вистава увійшла до репертуару Оперної студії Національної музичної академії України. Було б добре показувати

її на інших сценічних майданчиках. Але зі свого попереднього досвіду знаю, що в такому разі проєкт навряд чи зможе себе окупити. Можливо, переформатуємо виставу у більш камерний варіант, аби могли знову грати її лише завдяки власним можливостям. Але в будь-якому разі не збираємося закривати цей проєкт.

Минулого року я відвідала Всеукраїнський оперний форум у Харкові, де зібралися представники всіх оперних театрів України. Дуже рада за Львівську оперу. У них крута театральна команда. У репертуарі з’являються сучасні українські опери. Нещодавно львів’яни провели конкурс молодих композиторів і режисерів. Вже восени збираються поставити виставу Антона Литвинова, за оперою, яка написана молодим композитором в рамках цього проєкту.

В інших оперних театрах України поки що не бачу такого зацікавлення сучасною національною культурою. Але ще існує незалежний сектор. Це люди, які працюють з українською драматургією, пишуть грантові заявки. Сподіваюся, що їхня робота вже найближчим часом принесе помітні результати.

Через півроку я закінчую магістратуру. Думаю, що продовжу навчання в аспірантурі. Маю незалежний проєкт RAZOM, планую його й далі розвивати. Нині ведемо перемовини з Арт-центром імені Івана Козловського Національної опери України. Сподіваюсь, наприкінці квітня випустимо в цьому центрі виставу за мюзиклом Якова Цегляра “О’кей, Мойша” (першооснова Шолом Алейхема). Назвемо виставу “Шукачі скарбів”.

Також мріємо створити сектор оперної класичної музики в Малій опері України. Керівництво цього закладу відкрите до співпраці. Але допоки інтерес до класичної музики, яку виконують маловідомі артисти, низький.

Ще є кілька спільних проєктів з композиторкою Вікторією Шинкаренко. Кілька років тому вона написала трилогію за Кафкою, а до 90-річчя Євгенії Мірошніченко — міні-оперу за інтерв’ю співачки. Плануємо переформатувати ці твори і зробити дві сучасні постановки.

— Опера “Одержима” написана кілька десятиліть тому, але не мала до цього сценічних постановок, — продовжує розмову заслужений діяч мистецтв України **Петро Ільченко**. — Марина Рижова проявила ініціативу. Ректор Музичної академії Максим Тимошенко зацікавився цією ідеєю і дав добро. Марина — одна з найактивніших наших студенток, вже встигла втілити в життя чимало проєктів. Постановка абсолютно індивідуальна, особистісна. Режисерка трансформувала біблійну історію на саму Лесю Українку і її стосунки з Мержинським. Глядачі сприйняли прем’єру дуже тепло. А для композитора надзвичайно важливо, що відбулося першопроцитування його твору. На жаль, це швидше виняток, адже опери сучасних українських композиторів сьогодні ставлять вкрай рідко.

У стрічці, зйомки якої відбувалися у Львові, фігурують чотири історичні постаті — Сталін, Гітлер, Фройд і Троцький. Усі вони збираються в одній з віденських кав’ярень і борються за серце кельнерки з Галичини.

— Події відбуваються наприкінці 1913 року на Різдво. Ці люди на той час були мало кому відомі, — розповів продюсер та виконавець ролі Гітлера **Назар Борушок**. — Гітлер — художник, Сталін — колишній семінарист, Троцький — більш-менш сформована особистість, і лише Фройд тоді вже був знаним. Це був період формування

Вони ще не знали, ким стануть

У переповненій Червоній залі Будинку кіно відбулася всеукраїнська прем’єра фільму “Віденська кав’я”, створеного за однойменною п’єсою Дмитра Корчинського.

постатей, які сьогодні ми добре знаємо. Раніше була поставлена вистава “Віденська кав’я”, і понад два роки ми з нею мандрували Україною. Постановка мала шалений успіх, отримала низку нагород. Ідея створення фільму виникла випадково. Обрали Львів, бо він схожий на різні європейські міста. А кав’ярня, в якій відбувалися зйомки, зроблена в австрійському стилі.

— Моя героїня перебуває з іншими персонажами у певному конфлікті, — зазначила **Лідія Семисюк** (кельнерка з Галичини). — Кожен із них намагається на неї натиснути, але вона лишається собою. Ця галичанка — мов символ України, яка незламно йде до своєї мети. І коли Сталін і Троцький пропонують провести її, вона з гідністю відповідає: “Я спробую дійти додому самостійно”.

— Персонаж, якого я граю, у подальшому визначатиме долю України і, на жаль, принесе їй багато горя, — підкреслив **Віталій Чорний** (Сталін). — Але він про це ще не знає, бо наразі це семінарист-невдаха, революціонер-романтик. Він увесь час спостерігає у вікно за банком напроти, і його найзаповітніша мрія — пограбувати цей банк.

— А мій герой дістає якісь фіксації, що утворилися в нього ще в ранньому дитинстві, — зізнається **Сергій Федорчук** (Фройд). — Його дуже не люблять всі інші персонажі. Кіно дає значно більші можливості порівняно з театром. Завдяки крупному плану глядач може бачити на екрані те, чого не видно із залу.

Присутній на прем’єрі автор **Дмитро Корчинський** зізнався, що хотів, аби фільм зняли у стилі ретро, бажано, щоб він був чорно-білим і навіть німим.

Учасник бойових дій на Сході України **Дмитро Савченко** наголосив на тому, що сьогодні інтерес суспільства до подій на Донбасі знизився. А війна нікуди не зникла, вона триває. Понад те, 70 відсотків подій, що відбуваються в зоні проведення операції Об’єднаних сил, не потрапляють в інформаційний простір. Потрібно пам’ятати про те, що війна триває, ворог нікуди не зник і йому потрібно активно протистояти, в тому числі такими фільмами.

Режисер стрічки **Володимир Сидько** підкреслив, що на всіх етапах робота над стрічкою була складною. Адже її творці зовсім не мали фінансування. І лише завдяки допомозі небайдужих українців цей задум вдалося втілити у життя.

Генеральний продюсер картини **Віталій Стеценко** звернув увагу на значення культури у житті кожного з нас, на те, як нам потрібні кіно та музеї. А український дипломат **Володимир Омелян** підкреслив, що немає нічого важливішого за Україну, і ми маємо робити все для того, аби вона стала сильнішою.

Матеріали підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Письмо, зіткане з думок

Андрій СОДОМОРА,
м. Львів

22 лютого Богданові Дячишину – 75

Пишучи про Богдана Дячишину, згадую далекі шістдесяті, відомі не лише рухом “шістдесятників”, а й “суперечкою між ліриками й фізиками”. Пам’ятаю початкову фразу із листа одного читача з Луганщини, що відгукнувся на вихід творів Горация у моєму перекладі (це вже початок вісімдесятих): “На столі в мене Гораций і “Електрон у хімічних процесах”. Богдан Дячишин – із “фізиків” (інженер-електромеханік)... “Фізики” і “лірики” – у широкому значенні слова: ліра – символ пісенного, загалом художнього слова; фізика – пізнання природи, без чого неможливі усі пов’язані з практикою технології.

Між точними і гуманітарними науками, звісно ж, не мало б бути суперечки, а навпаки, тісний зв’язок, бо ж “Пісня і праця – великі дві сили”. У високо технологізованій добі, на новому витку, мала б поновлюватися гуманітарна канва, що єднала колись усі професії: від тих же “ліриків” – до “фізиків”. Але так не відбувається. Пісня пішла своєю стежкою, праця – своєю; красу фізичну вкрай рідко єднаємо нині з красою душі, думку – з образом, любов – зі словом; людина, поринаючи у віртуальний світ, пориває зі світом живої природи; зиск бере гору над відвічними моральними засадами й таке інше... Тож Богдан Дячишин – не “перебіжчик” з одного табору в інший. Він – один із тих, хто намагається проснувати нитки, які в’язуть сьогоднішній світ – з учорашнім, ближчим до слова, отже, й до думки; в ній же, за Паскалем, – уся гідність людини, уся її моральність, якщо думка – не хибна, добра, зігріта теплом душі.

Переді мною – стосик книжок, які Богдан Дячишин видавав, починаючи з 2014 року (їх, гарно виданих, ілюстрованих, уже дванадцять). Про що пише автор – у заголовках його книжок: ключові поняття тут – “думка”, “слово”. Світ, на початках якого було світотворче і людинотворче Слово, чекає свого ословлення людиною; зростаючи при слові, виходячи з темряви й мовчанки до світла, вона, врешті, й стає людиною. Таку думку прочитуємо у заголовку найсвіжішої книжки Богдана Дячишина: “Ословленого світу таїна” (2022). “Таїна” – бо до неї йдемо, та ніколи її не осягнемо: пізнання, розкриття вищого начала у собі (за античними – “частки небесного подиху”) – безконечне.

Отож, гортаючи книжки Богдана Дячишина, мандруємо теренами вічного; за дороговкази тут – численні сентенції, більшість яких автор черпає з Біблії та з античних письменників. Розгортуючи, скажімо, “Слово про вічне” (с. 22), читаємо: “Є дві смер-

ті. Перша – тілесна: “І вернеться порох у землю, як був...” (Екклесіяст 12:7а), а друга – духовна, коли стирається пам’ять”. Беретти пам’ять про тих, хто плекав Слово, – постійний і настійний заклик античних авторів. Тож “пам’ять” – ще одне ключове слово у творах Богдана Дячишина (“Думки пам’яті”, 2014). На кожній сторінці його творів – голоси тих, хто, залишивши на літературній ниві пожиточні, погосподарськи оброблені рядки, відійшов у Вічність, як і тих, хто ще веде

свою борозну... Живі голоси людей, промовисті штрихи до їхніх портретів, шире бажання автора привернути увагу до слова, до людського в людині, до вдмливового читання, до роздумів про вічне. Так, від книжки до книжки автор виробляє свій оригінальний жанр – зіткане з думок письмо. З тієї “тканини” (якщо латиною – то з “тексту”), хай фрагментарно, проступає мапа життєвого простору із світловими на тій мапі точками – думками; саме життєвого – в античному розумінні слова: “Жити – значить думати”. Думати – отже читати: “Думайте, читайте...”

Життя справді, наче книжка; її сторінки гортаємо, перечитуємо, переживаємо, тобто ще раз і ще раз, що властиве лише людині, живемо пережитим. Про це – у книжці Богдана Дячишина “Пережите-перечитане”. На обкладинці – листок у леті, відлеті. Тут – болючі для автора сторінки: особисті втрати, сумні рефлексії... Та не тільки особисті: в густій канві біблійної і житейської

мудрості – трагічне, драматичне, а водночас і героїчне нашої минулості і дня нинішнього, тривожного... Книжка ще раз нагадує читачеві, що рятівною опорою при всіх життєвих пригодах – Слово.

Якось особливо тепла й багата асоціаціями назва виданої у Києві (“Український пріоритет”) книжки Богдана Дячишина – “В маленькій амфорі слова” (перифраза віршового рядка Богдана Смоляка). Під назвою, на обкладинці, – щедрий золотим колоссям пшеничний лан, синювата смужка далекого лісу на обрії, чиста голубинь неба... Українська земля, що у таких глибоких духовних зв’язках із давньою Елладаю... Хай же і в маленькій амфорі не бракне “крові землі”, того вина, що так надихало давніх шанувальників Слова! 3 роси й води Ювілянтові – на многії і благії літа!..

Р. С. Дячишин Богдан Васильович – кандидат технічних наук, доцент, член Національної спілки письменників України, Української асоціації письменників.

Життя бігло по висхідній: школа, інститут, аспірантура, дисертація...

Працюючи у Львівській Політехніці, згодом у Лісотехнічному університеті, викладав електротехніку, обчислювальну техніку та програмування. У 35 літ опублікував понад 50 науково-методичних праць. Однак доля мінлива – надійшов час роздумів, світоглядних пошуків, тривоги та печалей, осмислення природи буття (з 1.01.2000 року на пенсії). Писати для загалу почав 2014 року. Автор 12-ти книг есеїстики та понад 260 газетно-журнальних публікацій.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2022

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 66

на 1 місяць	28 грн 14 коп.	на півроку	152 грн 84 коп.
на 3 місяці	79 грн 42 коп.	на 11 місяців	276 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
279-39-55

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Володимир ЖИГУН
Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

